

DEFINITIEF

**Internationale Verkenning
September 2010**

Eindrapport

project 1983
versie 1.0
datum 29 september 2010

Inhoudsopgave

1	Resultaat verkenning	3
1.1	Werkwijze	3
1.2	Resultaten	4
1.2.1	Context	4
1.2.2	Signalering en verkenning	5
1.2.3	Advies	5
1.3	Vervolg	7
2	Achterliggende bevindingen	8
2.1	Grondstof voor advies	8
2.2	Verkennen	14
2.3	Signaleren	28
	Bijlage A Verantwoording onderzoek	48
	Bijlage B Aanleiding en opdracht	52
	Bijlage C Afstemming opdrachtgever en stuurgroep	54

1 Resultaat verkenning

Tussen eind augustus en eind september 2010 is de eerste verkenning Standaardisatie en Interoperabiliteit uitgevoerd door HEC en NEN (Nathan Ducastel en Jelte Dijkstra) in opdracht van het Forum Standaardisatie. De opdracht is begeleid door een Stuurgroep, bestaande uit de heren Nico Westpalm van Hoorn en Simon Spoomaker, en de opdrachtgever de heer Joris Gresnigt.

In dit hoofdstuk vindt u de resultaten van deze verkenning. Achtereenvolgens wordt ingegaan op die aspecten van de werkwijze die nodig zijn de context te begrijpen, de resultaten, het advies en het vervolg.

De bevindingen, uitgebreide opdracht en onderzoeksmethodiek en afbakening zijn in het volgende hoofdstuk (bevindingen) en in de bijlagen opgenomen.

1.1 Werkwijze

Dit rapport is het eerste resultaat in een reeks van drie verkenningen. De rapporten worden steeds voorbereid voorafgaand aan de vergaderingen van het Forum Standaardisatie. De volgende rapporten zijn gepland in maart en september 2011. De drie rapporten kenmerken zich in de tijd door een verdieping en een verbreding.

Onderwerp van het onderzoek zijn de Internationale ontwikkelingen op het gebied van standaardisatie en interoperabiliteit waar het gegevensuitwisseling betreft. Het onderzoek beslaat een tiental Internationale standaardisatieorganisaties, Europese pilot projecten en relevant Europees beleid. De wensen van het forum gaan echter op een aantal punten verder dan alleen gegevensuitwisseling, zo wordt het ook van belang geacht ontwikkelingen bij te houden die raken aan (de onderwerpen op) de lijst van open standaarden. Een precieze afbakening van het domein is hierdoor moeilijk gebleken. Het is daarnaast opgemerkt dat enige vraagsturing van belang is om optimaal aan te sluiten bij de verwachtingen.

Het onderzoeksdomein is eerst samen met de stuurgroep verkend aan de hand van een eerste scan van ontwikkelingen. De volgende aanvullende criteria zijn benoemd om relevantie te bepalen:

- ◆ of de ontwikkeling infrastructureel van aard is en dus over sectoren heen van belang is;
- ◆ of de ontwikkeling raakt aan belangen van politiek-strategische aard en/of marktverhoudingen;
- ◆ of de ontwikkeling in Nederland een "eigenaar" kent;
- ◆ of de ontwikkeling relatie heeft met de interoperabiliteitsagenda waaronder de lijst open standaarden, en de Nederlandse (NUP) basisvoorzieningen;
- ◆ de te verwachten impact van de ontwikkeling in Nederland.

Ontwikkelingen worden in samenhang gepresenteerd in *dossiers*, deze komen voort uit de ontwikkelingen die de verkenning heeft opgeleverd. De verkenning kent drie categorieën van dossiers: *Signaleren, verkennen en adviseren*. De categorie waarin een ontwikkeling is ingedeeld geeft de mate aan waarin een ontwikkeling is verkend. Ontwikkelingen die interessant zijn voor het Forum maar in feite belegd zijn, of waarvan de impact nog (zeer) onduidelijk is, zijn benoemd en beschreven. De ontwikkelingen die onder 'Verkennen' zijn opgenomen zijn verder uitgewerkt omdat hier een zekere impact op Nederland wordt verwacht of omdat het eigenaarschap onduidelijk lijkt. Tot slot wordt over een of meerdere dossiers geadviseerd. Deze worden bepaald in overleg met de stuurgroep.

1.2 Resultaten

1.2.1 Context

Interoperabiliteit heeft in 2010 een nieuwe impuls gekregen met de totstandkoming van de Digitale Agenda (Europese Commissie), de Malmö en Grenada verklaringen van de Europese lidstaten en het *Interoperable Solutions for European Public Administrations (ISA)* programma. Specifiek op het gebied van ICT standaardisatie heeft de Europese Commissie een werkprogramma 2010 – 2013 gepresenteerd dat als input dient voor de activiteiten van de formele Europese standaardisatieorganisaties.

Europa zet haar beleid dus met volle kracht voort waar het interoperabiliteit betreft om (elektronische) overheidsdienstverlening over de grenzen gemakkelijker te maken. Overkoepelende doelstellingen en visie op het gebied van groei, werkgelegenheid en duurzaamheid zijn hierbij leidend.

De Digitale Agenda is het kader dat later dit jaar nog zal worden aangevuld met een eGovernment action plan. De Europese Commissie houdt vast aan belangrijke key enablers, interoperabele elektronische identiteiten en elektronische documenten en aan diensten met een belangrijke impact zoals elektronisch aanbesteden en factureren. De '*Large scale pilot*' projecten die op een vijftal onderwerpen door lidstaten zijn gestart, met medefinanciering van de Europese Commissie zijn onverminderd van belang en beginnen resultaten te produceren. Het ISA programma geeft concreet handen en voeten aan de European Interoperability Strategy en probeert op korte termijn de European Interoperability Framework v2 vast te laten stellen.

Op het gebied van standaardisatie werkt de Europese Commissie aan passender standaardisatiekaders met nieuwe regelgeving op dit gebied en communicaties over de impact van standaardisatie op het economisch verkeer (geplande Communicatie (2011) "use standards to promote efficiency and reduce lock-in").

1.2.2 Signalering en verkenning

De verkenning heeft 42 ontwikkelingen opgeleverd in de categorie 'Signalering'. Deze ontwikkelingen zijn geclusterd in de volgende 15 dossiers: Basisregistraties, Bedrijfsregels, Context, Financieel, Gegevensbeheer, Geo-informatie, Hergebruik, Justitie, Mobiliteit, Onderwijs, Privacy, Semantiek, Toegankelijkheid, Veiligheid en Zorg.

Een vijftal dossiers zijn 'Verkend': Aanbesteden, Beveiliging, Dienstencatalogus, Documenten en Factureren. Eén dossier is verder uitgewerkt voor advies: Toegang (identificatie en authenticatie).

1.2.3 Advies

1.2.3.1 Internationale ontwikkelingen

Het dossier Toegang, identificatie en authenticatie is volop in beweging. Uit de verkenning blijkt dat in de komende jaren een herziening van de elektronische handtekening richtlijn is voorzien en een Raad en Parlementsbesluit op het gebied van elektronische identificatie.

De large scale pilot STORK, waarin lidstaten een grensoverschrijdende oplossing voor interoperabele elektronische identiteiten ontwikkelen, laat zien dat juridische interoperabiliteit nog een lastig punt is en heeft een *Quality of Authentication Assurance* (QAA) raamwerk opgeleverd om elektronische identiteiten naar kracht te duiden. Een pilot integratie van ECAS, het European Commission Authentication System met STORK is voorzien evenals de mogelijkheid STORK voort te zetten (vanaf 2013) in wat voorheen een European Large Scale Action (ELSA) is genoemd. Het ISA programma onderzoekt in 2010 de duurzaamheid van STORK.

In de Expert Group on eProcedures wordt gewerkt aan een referentieformaat voor (gequalificeerde) elektronische handtekeningen. Ook is er een 'Trusted list' opgesteld van certificate Authorities in de lidstaten. In de large scale pilot PEPOL, rondom de interoperabiliteit van elektronisch aanbesteden, wordt ook gewerkt aan de uitwisselbaarheid van elektronische handtekeningen. OASIS werkt aan een update van de SAML 2.0 standaard naar SAML 2.1 en binnen CEN wordt gewerkt aan de standaard voor een European Citizen Card (ECC).

1.2.3.2 Nederlandse vertegenwoordiging en situatie

De Nederlandse rijksoverheid is vertegenwoordigd in de verschillende activiteiten door het Ministerie van EZ voor bedrijven (Werkgroep elektronische handtekening, in samenwerking met Cluster Bedrijven bij ICTU) of het Ministerie van BZK voor personen (STORK – directie DRI, ISA programma – Directie DRI). Voor zover bekend is Nederland niet direct

vertegenwoordigd bij de ontwikkeling van de ECC en de update van SAML naar v2.1. De ECC standaard is wel meegenomen in de aanbesteding van het nieuwe identiteitsdocument door het Ministerie van BZK (BPR).

De Europese ontwikkelingen raken aan een aantal trajecten in Nederland die gebruikt worden, of in ontwikkeling zijn, voor de elektronische identificatie en authenticatie van bedrijven en personen. Het Ministerie van EZ ontwikkelt in het programma eHerkenning een Afsprakenstelsel dat onder andere DigiD bedrijven zal vervangen. Dit afsprakenstelsel maakt het mogelijk dat bedrijven en instellingen met markt-identificatie-middelen overheidsdiensten kunnen afnemen. ICTU werkt aan de doorontwikkeling van DigiD Basis en Midden (voor personen) in het project DigiD X en het Ministerie van BZK beraadt zich op de introductie van de eNIK, de elektronische Nationale IdentiteitsKaart, die invulling kan geven aan niveau DigiD Hoog voor personen. Tot slot heeft Nederland met PKI.Overheid een infrastructuur gerealiseerd voor elektronische handtekeningen.

1.2.3.3 Relatie Europese ontwikkelingen en situatie in Nederland

Europa werkt toe naar een infrastructuur die Nationale elektronische identiteiten daadwerkelijk over de grenzen heen bruikbaar maakt. Europa lijkt daarbij niet het onderscheid te maken tussen bedrijven en personen zoals in Nederland gebruikelijk is. STORK onderscheidt daarbij 4 kwaliteitsniveaus (QAA 1-4). Deze niveaus komen niet één-op-één overeen met de Nederlandse middelen. Dit leidde oorspronkelijk tot het idee om te komen tot een zogenaamde NL niveau tussen QAA 2 en 3 in. Dit idee is losgelaten waarmee de DigiD oplossing nu op niveau 2 is ingeschaald. QAA niveau 4 is in Nederland niet breed beschikbaar, binnen STORK wordt in proefprojecten vooral met dit niveau gewerkt. De STORK oplossing is/wordt ook geschikt gemaakt voor de andere QAA niveaus. Sommige instellingen in Nederland pleiten voor een niveau dat hoger is dan QAA niveau 4, een soort 4+, waarbij de controle van een wettig identificatiemiddel bij uitgifte van de elektronische identiteit nog beter is geregeld.

De juridische interoperabiliteitsstudie, uitgevoerd in STORK, concludeert dat de gegevensarme oplossing voor DigiD personen (alleen het BSN wordt meegezonden) DigiD relatief nutteloos maakt voor authenticatie over de grens. De wettelijke beperkingen op het BSN vormen daarnaast een tweede obstakel. Het verwerven van een Nederlandse DigiD is bovendien alleen mogelijk voor ingeschrevenen in de GBA, dit vormt een van de checks in het uitgifteproces.

De DigiD oplossing werkte tot nu toe zonder de SAML 2.0 standaard die breed in Europa gebruikt wordt voor het uitwisselen van informatie over gebruikersauthenticatie, gebruikersrechten en attributen. SAML maakt single sign-on en single sign-off bij webbrowsing mogelijk. In DigiD X wordt de SAML standaard toegevoegd. In hoeverre daarbij de standaard sec geïmplementeerd wordt en of dat inclusief de doorontwikkeling naar v2.1 is, is niet onderzocht.

1.2.3.4 In samenhang Nederlandse belangen borgen

Gezien de intentie van de Europese Commissie om in de komende jaren te komen tot herziening van de richtlijn elektronische handtekening, een Raad en Parlementsbesluit op het gebied van elektronische identificatie, de intentie om een grote vervolgactiviteit op STORK vorm te geven en de (schijnbare) discrepanties tussen de Europese richting en de Nederlandse realiteit; lijkt het raadzaam in gezamenlijkheid de Nederlandse belangen in Europa in kaart te brengen en een strategie te ontwikkelen hoe deze het beste geborgd kunnen worden.

1.3 Vervolg

Het volgende rapport zal een verbreding en een verdieping bevatten ten opzichte van dit rapport. De verbreding vindt plaats op basis van de algemene criteria, voor de verdieping wordt de input van het Forum gevraagd.

De verbreding is erin gelegen dat meer aandacht wordt besteed aan ontwikkelingen bij de informele standaardisatieorganisaties en dat de scan van ontwikkelingen wordt aangevuld met nieuwe ontwikkelingen. Een aantal ontwikkelingen dat nu gesignaleerd of verkend is, zal duidelijker worden. Dit kan leiden tot een nieuwe beschrijving of duiding.

Voor de verdieping is het van belang van het Forum te vernemen welke ontwikkelingen of dossiers haar bijzondere aandacht hebben. De dossiers die vanuit het onderzoeksperspectief naar voren komen voor verdieping in het volgende rapport zijn:

- ◆ *Aanbesteden (adviseren)* – gezien de hoeveelheid ontwikkelingen, de Nederlandse positie in het Internationale veld en de mogelijke impact;
- ◆ *Documenten (adviseren)* – De uitwisseling van elektronische documenten is belangrijk in Europa, het is onduidelijk wat de impact in Nederland precies is van de Europese ontwikkelingen;
- ◆ *Hergebruik (Verkennen)* – Dit dossier lijkt goed belegd maar de impact kan groot zijn op de Nederlandse e-overheid voorzieningen afhankelijk van de richting van de herziening van de richtlijn;
- ◆ *XBRL (Verkennen)* – Er zijn Europese standaardisatie ontwikkelingen, maar hoe Nederland precies is vertegenwoordigd is nog onduidelijk.

2 Achterliggende bevindingen

In de volgende paragrafen en tabellen zijn de bevindingen weergegeven van het onderzoek. De bevindingen zijn gerangschikt naar “signaleren, verkennen en adviseren” en per dossier weergegeven.

2.1 Grondstof voor advies

Op aangeven van de Stuurgroep Internationale Verkenning is identificatie en authenticatie onderzocht met als doel hierover te adviseren aan het Forum Standaardisatie aangaande de Internationale ontwikkelingen. De volgende bevindingen werden gedaan. In hoofdstuk 1 is op basis hiervan een analyse gemaakt met de Nederlandse situatie.

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia
Toegang (Identificatie en authenticatie) Dit dossier wordt verkend daar er binnen een groot aantal gremia recente ontwikkelingen zijn gesignaleerd en in Nederland de verantwoordelijkheden op dit dossier verdeeld zijn over verschillende partijen. Op basis van de verkenning wordt een advies gegeven. Dit advies is beschikbaar in het hoofdrapport.		
Herziening Richtlijn elektronische handtekening (2011) De EC ziet elektronische identificatie en authenticatie als een van de belangrijkste voorwaarden van de e-overheid en voor online transacties over de grens. In dit kader zal de richtlijn elektronische handtekening (1999) worden herzien. Doel van de herziening is het bieden van een juridisch	Nederlandse deelname is nog niet bekend omdat de ontwikkelingen nog niet zijn gestart. Ze zijn aangekondigd in de Digitale Agenda en deze moet eerst worden vastgesteld (samen met	De acties zijn gerelateerd aan de Digitale Agenda en de Malmö strategie De Large Scale pilots, in het bijzonder PEPPOL en STORK.

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia
<p>raamwerk voor (h)erkenning over de grens en de interoperabiliteit van veilige e-authenticatie systemen.</p> <p>Besluit van de Raad en het Parlement i.z. wederzijdse acceptatie elektronische identiteiten eID (2012) De Interne Markt kan alleen tot bloei komen wanneer e-overheidsdiensten over grenzen heen gebruikt kunnen worden. Hiervoor is een veilige toegang tot online dienstverlening essentieel en moeten elektronische identiteit en authenticatie over de grenzen van de lidstaten geregeld zijn.</p>	<p>et egovernment Action Plan).</p>	
<p>STORK Secure idenTity acrOss boRders linKed (STORK) is een proefproject van Europese lidstaten met medefinanciering van de Europese Commissie, dat moet zorgen voor de grensoverschrijdende erkenning van nationale elektronische identiteiten (e-ID). Het project zal EU-burgers in staat stellen hun identiteit te bewijzen en nationale eID te gebruiken in de hele EU. De bedoeling is deze systemen op elkaar af te stemmen en met elkaar te verbinden, zonder dat bestaande systemen vervangen hoeven te worden. STORK is gestart in 2008 en heeft een looptijd van drie jaar. In 2010 is overeenstemming bereikt met de Europese Commissie over de vergroting van het project met een aantal aanvullende lidstaten.</p> <p>Binnen STORK wordt gewerkt aan de zogenaamde QAA niveaus een classificatie voor de kracht van een bepaald identificatie en authenticatiemiddel. Er bestaan 4 QAA niveaus die dicht tegen de richtlijn</p>	<p>Het Ministerie van Binnenlandse Zaken, directie DRI participeert in STORK. (Jan Timmermans, Carlo Luiten); IN eerdere fasen zijn ook specialisten van DigiD (ICTU/ Logius) betrokken geweest evenals de Belastingdienst (zou deelnemen aan een van de proeven maar heeft zich teruggetrokken).</p>	<p>STORK heeft veel raakvlakken waaronder:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ECAS Het European Authentication System van de Europese Commissie, het aanhaken va ECAS op STORK is voorzien; ◆ eJustice programma wil gebruik maken van de STORK oplossing; ◆ Beslissing van raad en Parlement op het gebied van erkenning van elektronische identiteiten (digitale Agenda); ◆ Onderzoek naar de

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia
<p>elektronische handtekening aanzitten. Een onderzoek naar de juridische interoperabiliteit tussen lidstaten is een van de producten van STORK. Hier zijn nog veel obstakels.</p>		<p>duurzaamheid van STORK (ISA); ♦ 'ELSA' er wordt gesproken over een Large Scale European Action als vervolg op STORK, gericht op de brede uitrol van de concepten die in STORK zijn ontwikkeld en getest.</p>
<p>De Expert Group on eProcedures werkt aan de uitwisselbaarheid van gekwalificeerde elektronische handtekeningen in het kader van de Dienstenrichtlijn. In de expert Group wordt gewerkt aan een referentieformaat elektronische handtekeningen.</p> <p>European Citizen Card CEN/TC 224 / ISO/IEC JTC 1/SC 17 De European Citizen Card (ECC) is een technische standaard (CEN TS 15480) bestaande uit vier onderdelen. De eerste twee daarvan zijn in 2007 gepubliceerd, de andere twee zijn nog in ontwikkeling.</p> <p>Deel 1: <i>physical, electrical properties and transport protocols (Physical Card Interface).</i></p> <p>Deel 2: <i>logical data structures and card services (Logical Card Interface).</i></p> <p>Deel 3: <i>Interoperability using and application interface (Middleware).</i></p> <p>Deel 4: <i>Recommendations for issuance, operation and use (Card</i></p>	<p>In de Expert Group on eProcedures zijn in ieder geval vertegenwoordigd: Arthur Holtgreffe, Arjen Haasnoot en Bart Giesbers.</p> <p>De NEN-commissie 381017 'Identificatiekaarten' volgt de ontwikkelingen van JTC 1/SC 17 en CEN/TC 224 die beide aan normen voor identificatiekaarten werken. CEN/TC 224 is oa verantwoordelijk voor de European citizen card.</p> <p>Mevrouw Dr. Marjo Geers van Collis neemt deel aan CEN/TC 224/WG 15 ECC.</p>	

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia
<p><i>Profiles).</i> <i>ECC interoperability using an application interface; Recommendations for ECC insurance, operation and use; Overview of ECC standard and implementation guidelines.</i></p> <p>CEN TS 15480 is ontwikkeld in CEN/TC 224/WG 15. Secretariaat AFNOR, Frankrijk. Nederland is volgens trekker Frankrijk niet aangesloten op deze ontwikkeling ondanks herhaalde uitnodiging. In aanbesteding NIK is ECC meegenomen door het Minsiterie van BZK (BPR).</p> <p>ISO/IEC JTC1/SC17 <i>Cards and personal identification</i> richt zich voornamelijk op technische aspecten van identificatiekaarten.</p> <p>SAML - Security Assertion Markup Language (SAML) is ontwikkeld door het Security Services Technical Committee van OASIS). SAML is een raamwerk, gebaseerd op XML, voor het uitwisselen van informatie over gebruikersauthenticatie, gebruikersrechten en attributen. SAML maakt single sign-on en single sign-off bij webbrowsing mogelijk.</p> <p>SAML 2.0 staat op de lijst Open standaarden.SAML 2.1 is in ontwikkeling. Duiding nader te onderzoeken.</p> <p>eSignatures CEN/WG eSign Op het terrein van elektronische</p>	<p>De leden van de NEN-commissie zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • R. van Kemp (Equens) • Jaap de Bie (Trans Link) • Henk Dannenberg (NXP) • Tom Kinneging (SDU) • Arjan Geluk (Collis) • M.C. van Wijk (ABN AMRO) • Eduard de Jong (De Jong Holding) <p>NEN-commissie 381027, volgt de ontwikkelingen van JTC 1/SC 27 en oa verantwoordelijk voor ISO/IEC 27001 en ISO/IEC 27002):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Johan Bakker (KPN) • Jurjen Bos (Equens) • Jeroen Breebaart (Philips) • Piet Donga (ING, vz) • Frank Fransen (TNO) • Thomas S.M. de Haan (EZ) • Hans Hopman (Getronics) • Anno Keizer (Urenco) • Henk Keijzer (KEMA) • Henny van de Pavert (Rabo) 	

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia
<p>handtekeningen bestaan verschillende CWA's naast elkaar. De Europese Commissie heeft drie CWA's geaccepteerd als technische standaarden. Dit is in lijn met de Europese richtlijn over Elektronische handtekeningen (1999/93/EC).</p> <p>Biometrie ISO/IEC JTC 1/SC 37 heeft een focus group die zich richt zich op het gebruik van biometrische identificatiemechanismes voor overheidsdiensten:</p> <p><i>The Focus group develops a roadmap for short/medium follow-up activities in relation to European standardization needs: 1) specific biometric profile for cross-border interoperability applicable to e-Identity and 2) Conformance and interoperability mechanisms for applications and sensors, in order to reach security solutions between Member States.</i></p> <p>Deze groep is in juli 2009 gesloten. De groep heeft drie rapporten afgeleverd. Het werk gaat nu verder in CEN/TC 224.</p> <p>Objecten ISO/IEC JTC1/SC6 Telecommunications and information exchange between systems maakt op generiek niveau normen voor objectidentificatie. Dit helpt bij het aanvragen, toekennen, registreren unieke informatie objecten, eenduidig te identificeren, verifiëren en valideren.</p> <p>ISO/IEC 8824-1 Abstract Syntax Notation ISO/IEC 9834-1 Procedures .Object Identifiers (OID)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Derk Wieringa (Deloitte) • Joop Zomer (ABN-AMRO) 	

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia
<p>Nader te onderzoeken: IETF heeft een werkgroep 'Open Authentication Protocol' die oa standaarden maakt waarbij SAML gebruikt wordt;</p> <p>ISO/IEC 29146 Information technology - Security techniques - A framework for access management - In ontwikkeling bij JTC 1/SC 27. <i>Framework for Access Management (AcM) and the secure management of the process to access ICT information resources, associated with the accountability of an entity within some context.</i></p>		

2.2 Verkennen

Verkennen betreft ontwikkelingen die relevant zijn voor het Forum en College maar waarvan de impact nog onduidelijk is of waarvan nog niet zeker is dat ze goed belegd zijn in Nederland. Er wordt iets uitgebreider ingegaan op de ontwikkelingen die tevens geduid worden naar Nederlandse spelers en observaties naar de Nederlandse situatie.

Het gaat om de volgende dossiers:

- ◆ Aanbesteden
- ◆ Beveiliging
- ◆ Dienstencatalogus
- ◆ Documenten
- ◆ Facturen

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia	Observaties (Nederlandse situatie in relatie tot ontwikkeling)
Aanbesteden Het dossier aanbesteden wordt verkend daar niet goed bekend is wie in Nederland de "eigenaar" is. Er is een sterke samenhang met Europees beleid. Sectorale initiatieven kunnen een sectoroverstijgende relevantie hebben.			
CEN/WS eProcurement: Het identificeren en documenteren van de benodigde 'business interoperability interfaces' voor Pan-Europese electromische transactiefsbetreffende openbare aanbestedingen welke worden uitgedrukt als	In CEN/WS Bii2: — Kornelis Drijfhout van TenderNed/Ministerie van EZ	PEPPOL: Pan-European Public Procurement Online: five building blocks (BB) that cover the entire procurement process from eTendering to ePayment.	In de CEN WS Bii2 zal er gebruik worden gemaakt van de syntax oplossingen die in UN/CEFACT voor dit werkveld zijn vastgesteld.

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia	Observaties (Nederlandse situatie in relatie tot ontwikkeling)
<p>een set van technische specificaties. Dit werk neemt de ontwikkelingen in andere CEN Workshops en UN/CEFACT in acht om zo wereldwijde uitwisseling mogelijk te maken, en om Pilots (zoals PEPPOL en ePRIOR) te ondersteunen teneinde technische obstakels te voorkomen. Aanbesteding is sterk verbonden met onderwerpen als eSignature, eCatalogue, eIdentity, eOrdering en eInvoicing.</p>	<p>In UN/CEFACT:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Arie van Bellen van ECP-EPN — Peter Potgieser van de Royal Bank of Scotland 	<p>e-PRIOR: electronic PRocurement, Invoicing and ORdering; (the first eProcurement implementation which enables the exchange of electronic business documents using the data models of CEN WS/BII – Phase 1)</p> <p>Europese Commissie: IDABC opvolger: ISA - Interoperability Solutions for European Public Administrations (Sustainability van PEPPOL, integratie ePrior en PEPPOL)</p> <p>OASIS UBL - library of standard electronic XML business documents such as purchase orders and invoices.</p>	<p>Bii2 zal proberen de Europese vereisten te vervullen door een set van praktische specificaties en richtlijnen te publiceren. Naar verluidt is er goede samenwerking met Pilot project PEPPOL en e-Prior.</p> <p>Het werk aan catalogi dat momenteel wordt gestart in CEN/WS eCAT/CCP3 lijkt van specifiek belang voor overheidsaanbestedingen.</p> <p>Nederlandse Overheidsprogramma's: Standard Business Reporting, E-Facturieren, EBF en TenderNed.</p> <p>Netwerken: PIANOo (Nederlands) en EUPP</p>

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia	Observaties (Nederlandse situatie in relatie tot ontwikkeling)
<p>Pan-European Public Procurement Online (PEPPOL) werkt aan de interoperabiliteit van nationale aanbestedingssystemen. PEPPOL werkt daarvoor aan de interoperabiliteit van de volgende bouwstenen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ Digitale handtekeningen; ◆ Digitale Bedrijfsdossiers (hergebruik van al beschikbare elektronische bedrijfsinformatie); ◆ Managen van elektronische Catalogi die gebruikt worden in het "bidproces"; ◆ eOrdering met als doel een eOrdering raamwerk; ◆ eFactureren met als doel een eFactureren raamwerk waarmee elektronische facturen tussen lidstaten kunnen worden uitgewisseld (zie ook Factureren - SEPA). 	<p>In PEPPOL heeft Nederland (Ministerie van EZ) een toehoorderstatus.</p>	<p>CEN ISSS WS/BII; ISSS WS/eInvoicing 2; eInvoicing Expert Group;</p> <p>Herziening eHandtekening richtlijn SEPA (voornemen Digitale Agenda tot een eFactureren raamwerk).</p>	<p>(Europees)</p> <p>Nederland is niet direct betrokken bij de pilot. De uitkomsten van het werk wat in deze pilot wordt uitgevoerd kunnen relevant zijn voor de Nederlandse omgeving zoals het programma eFactureren, TenderNed, PKI.Overheid.</p>

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia	Observaties (Nederlandse situatie in relatie tot ontwikkeling)
<p>Beveiligen ISO/IEC 27001 en ISO/IEC 27002 staan op de lijst Open standaarden – pas toe of leg uit. Er zijn ontwikkelingen in het standaardisatieveld gesignaleerd. Door het generieke karakter van het onderwerp beveiliging is onvoldoende duidelijk waar dit onderwerp is – of zou moeten zijn – belegd.</p>			
<p>NEN-ISO/IEC 27001:2005 en NEN-ISO/IEC 27002:2007 staan op de Lijst open standaarden – Pas toe of leg uit. ISO/IEC JTC 1/SC 27 werkt aan revisies deze normen.</p> <p>Er ontstaat een nieuwe opzet voor alle ISO-managementnormen (bijv. ook ISO 9000). Onderzocht wordt of de 27000-reeks opgezet moet worden volgens de te ontwikkelen structuur voor management normen. Er ontstaan op basis van de 27001 en 27002 veel sector specifieke normen, bijv. voor de financiële sector en gezondheidszorg.</p> <p>W3C besteedt in haar Web Security Context Working Group aandacht aan specifieke beveiliging in een web-omgeving " <i>to enable users to come to a better understanding of the context that they are operating in when</i></p>	<p>De Normcommissie IT-Beveiliging van NEN volgt het werk van SC 27 actief. De samenstelling is als volgt:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Johan Bakker (KPN) — Jurjen Bos (Equens) — Jeroen Breebaart (Philips) — Piet Donga (ING, vz) — Frank Fransen (TNO) — Thomas S.M. de Haan (EZ) — Hans Hopman (Getronics) — Anno Keizer (Urenco) — Henk Keijzer (KEMA) — Henny van de Pavert (Rabo) — Derk Wieringa 	<p>ENISA. European Network and Information Security Agency. <i>ENISA produces many reports resulting from the active research programme they run involving governments, businesses and academic institutions across Europe.</i></p> <p>Wordt gevolgd door dhr. E. de Lange van het Minsiterie van EZ. ENISA heeft een liaison met JTC 1/SC 27.</p>	<p>De ontwikkelingen rond de 27000-reeks worden actief gevolgd door een Nederlandse normcommissie. 27001 en 27002 zijn voor alle overheidsdiensten voorgeschreven. Het is niet duidelijk of de overheid – ook op uitvoerend niveau (bijvoorbeeld Govcert.NL) voldoende betrokken is bij de doorontwikkeling van de 27000-serie.</p>

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia	Observaties (Nederlandse situatie in relatie tot ontwikkeling)
<p><i>making trust decisions on the Web; e.g., giving up passwords or other sensitive information to possibly malicious sites."</i></p> <p>In IETF houden 16 werkgroepen zich bezig met aspecten van IT-beveiliging.</p> <p>ECMA houdt zich niet specifiek bezig met beveiliging. Het rapport <i>Next Generation Corporate Networks (NGCN) - Security of Session-based Communications</i> (december 2009) is gemaakt door de werkgroep: Corporate Telecommunication Networks (CN)</p>	<p>(Deloitte) — Joop Zomer (ABN-AMRO)</p> <p>Over Nederlandse deelname in W3C en IETF, voor dit onderwerp, is niets bekend. In de vele vergadering over IT-beveiliging is zelden gesproken over IETF-standaarden. De indruk is dat deze standaarden veel technischer zijn dan de hiervoor genoemde ISO/IEC normen.</p> <p>Veel standaarden van ECMA worden bij ISO/IEC ingebracht. Ook het genoemde NGCN-rapport. ECMA speelt geen rol van betekenis op het gebied van standaarden voor beveiliging.</p>		

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia	Observaties (Nederlandse situatie in relatie tot ontwikkeling)
<p>Dienstencatalogus Het onderwerp dienstencatalogus en de daarmee samenhangende ontwikkelingen op het gebied van catalogisering, worden verkend daar niet duidelijk is of en waar dit onderwerp is belegd. Enkele ontwikkelingen (JTC 1/SC 38) zijn bovendien recent.</p>			
<p>Europese Dienstencatalogus - De EC wil een Europese dienstencatalogus opstellen om het zo makkelijker te maken diensten in een andere lidstaat aan te vragen en af te nemen. Op deze manier wordt de Interne Markt gestimuleerd. De catalogus moet toegang tot informatie en e-overheidsdiensten uit de lidstaten bieden. De toegang zal worden geregeld via een centraal punt waar de lidstaten via open specificaties informatie kunnen aanleveren. Er wordt ook actief gezocht naar diensten. De lidstaten kunnen hun eigen taxonomie, classificaties en 'description tags' behouden.</p> <p>CEN/WS eGov-Share heeft CWA 15971 <i>Discovery of and Access to eGovernment Resources</i> ontwikkeld. Het werk van deze Workshop was gericht op het uitwisselen van informatie over e-overheiddiensten en een middel om eilandautomatisering tegen te gaan</p>	<p>CWA 15971 is medegeratificeerd door ICTU (Melle Stegeman / Hans Overbeek).</p> <p>Vanuit de Nederlandse overheid wordt (nog) niet deelgenomen in WS eCat/CC3P.</p> <p>In CEN/WS CCPEU wordt deelgenomen vanuit CROW en STABU (sterk sectorale deelname vanuit bouw).</p> <p>Bij het werk van ISO/TC 184 zijn de volgende Nederlandse partijen betrokken:</p> <ul style="list-style-type: none"> — ESA/ESTEC — STABU — USPI-NL 	<ul style="list-style-type: none"> — ISO 6523 <i>Structure for the identification of organizations and organization parts</i> — CWA 16036 <i>Unique identification systems for organisations and parts thereof</i>, — ISO/IEC JTC1/SC6 <i>Telecommunications and information exchange between systems</i>'. — ISO/IEC 8824-1 <i>Abstract Syntax Notation</i> — ISO/IEC 9834-1 <i>Procedures ... Object Identifiers (OID)</i> 	<p>De verkenning heeft (nog) geen eOverheid programma opgeleverd waarin ordening, samenhang, classificatie en specificatie van verschillende dienstencatalogi (Samenwerkende Catalogi, Basisregistraties) voor bedrijfsleven en burgers wordt ingericht.</p> <p>De in CWA 15971 benoemde classificatie van data services eOverheidsdiensten, is (nog) niet zichtbaar in Nederlandse catalogi. CWA 15971 is niet vermeld in lijst open standaarden.</p>

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia	Observaties (Nederlandse situatie in relatie tot ontwikkeling)
<p>en interoperabiliteit te bewerkstelligen.</p> <p>CEN/WS eCat is in 2002 opgericht met het doel produktclassificatieschema's en hun toepassing in elektronische catalogi te standaardiseren.</p> <p>In 2010 is WS eCat begonnen aan een tweetal nieuwe projecten onder de naam CEN/WS eCat/CC3P (<i>Classification and Catalogue systems for Public and Private Procurement</i>). Het eerste project is ePPS (<i>electronic product property server</i>). Het tweede lijkt van specifiek belang binnen deze verkenning: CC3P (<i>classification and catalogue systems for public and private procurement</i>) analyseert de classificatiesystemen die in Europa gebruikt worden voor openbare aanbesteding (CPV – <i>Common Procurement Vocabulary</i>) en enkele in de private sector (UNSPSC, GPC en eCI@ss). Vanuit het CC3P-project zullen voorstellen gedaan worden voor harmonisatie, <i>mapping</i>-methodes, het gebruik van elektronische catalogi en verbeteringen van het CPV.</p>	<ul style="list-style-type: none"> — Shell Global Solutions — CROON TBI <p>In ISO/IEC SC 38 wordt deelgenomen door Microsoft en de Belastingdienst (LTO: Theo Klarenbeek). De Nederlandse normcommissie is in 2009 van start gegaan.</p> <p>In ISO/IEC SC 6 wordt deelgenomen door NXP.</p>		<p>eCAT/CC3P lijkt van specifiek belang voor aanbestedingen. De relevantie van dit nieuwe werk voor dienstencatalogi moet nader onderzocht worden.</p> <p>Deelname vanuit eOverheid aan CEN/WS CCPEU ligt voor de hand.</p> <p>De Belastingdienst heeft belangstelling getoond voor standaardisatie rond DAPS.</p> <p>Open standaarden voor objectclassificatie en identificatie ontbreken in de Lijst met open standaarden – Pas toe of leg uit.</p>

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia	Observaties (Nederlandse situatie in relatie tot ontwikkeling)
<p>CEN/WS Comunity Catalogue Platform for Europe (CCPEU) richt zich op de ontwikkeling van een "<i>architecture of a multi-user, multilingual catalogue platform to be used in Europe by any private or pulic domain, established by international standards.</i>" Dit werk bevindt zich in de opstartfase.</p> <p>ISO TC 184 Automation systems and integration is gericht op de standaardisatie van modellen, inhoud, semantiek ten behoeve van interoperabiliteit in industriële automatisering. Er wordt gewerkt aan ISO 15926-11 Gellish – <i>RDF Simplified Industrial Usage of Reference Data, including Gellish Implementation</i>. In de Nederlandse normcommissie wordt gewerkt aan de toepassing van ISO 8000 'Data Quality' voor het Bouw Informatie Model (BIM) voor aanbestedingen in de bouwsector.</p> <p>In ISO/IEC JTC1/SC38 Distributed Applications Platforms and Services is een</p>			<p>De op het oog sectorale ontwikkelingen rond ISO 8000 en BIM zouden ook van algemene relevantie kunnen zijn.</p>

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia	Observaties (Nederlandse situatie in relatie tot ontwikkeling)
<p>begin gemaakt met de standaardisatie rond <i>service-oriented architecture</i>, <i>web services</i> en <i>cloud computing</i>.</p> <p>Een belangrijk (classificatie-)aspect van dienstencatalogi is de toegang. Daarbij zijn standaardisatieontwikkelingen rond object-identificatie, authenticatie en identificatie van belang. Hieronder worden een aantal ontwikkelingen genoemd:</p> <p>ISO/IEC JTC 1/SC 6 modelleert en specificeert system services en protocollen voor het uitwisselen van informatie. Beschikbare standaarden voor aanvragen, toekennen, registreren van unieke informatieobjecten (OID) ten behoeve van verifiëren, valideren van authenticiteit.</p>			
<p>Documenten PDF 1.7, PFD/A-1 en ODF staan op de lijst met Open standaarden – pas toe of leg uit. Inmiddels is er, met de aanvaarding van OOXML, een alternatief voor ODF. ODF zelf is in doorontwikkeling.</p>			
ISO 32000-1 PDF 1.7	De NEN-commissie		Van een echte

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia	Observaties (Nederlandse situatie in relatie tot ontwikkeling)
<p>ISO 19005-1 PDF/A-1 ISO/IEC 26300 ODF</p> <p>De volgende documentstandaarden staan op de Lijst met open standaarden – pas toe of leg uit: PDF 1.7, (NEN-ISO 32000-1) PFD/A-1, (NEN-ISO19005-1) ODF (ISO/IEC 26300)</p> <p>NEN-ISO 32000-1 (PDF 1.7) en NEN-ISO 19005-1 (PDF/A-1) worden onderhouden door subcommissie 2 <i>Electronic imaging applications</i> van ISO/TC 171 <i>Document management applications</i>.</p> <p>NEN-ISO/IEC 26300 (ODF) wordt formeel beheerd door ISO/IEC JTC 1/SC 34 <i>Document description and processing languages</i> in een speciale samenwerking met OASIS, de oorspronkelijke ontwikkelaar van de standaard. Ook een alternatief voor ODF, OOXML (NEN-ISO/IEC 29500) wordt beheerd door SC 34. De OOXM specificatie is voorgedragen door ECMA.</p>	<p>Documentformaten participeert in het werk van SC 34. De leden zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Hans Bos, Microsoft BV — Michiel Leenaars, Internet Society Nederland — Frans de Liagre Böhl, SURF diensten — Jan Kees Meindersma, Stichting Kennisne (voorzitter)t — Maarten Sikkema, Macaw Nederland BV — Rob Weemhoff, IBM Nederland BV <p>ISOC-nl is voor zover bekend ook als lid van OASIS betrokken bij de verdere ontwikkeling van ODF.</p> <p>Over Nederlandse betrokkenheid bij de</p>		<p>doorontwikkeling lijkt geen sprake. Dit zou ook in tegenspraak zijn met de intentie van het standaardiseren van PDF/A, die immers moet zorgen voor een stabiel documentformaat voor lange-termijn opslag. Weliswaar staan PDF/A2 en PDF/A3 op het programma, maar dit zijn dus geen echte doorontwikkelingen. PDF/A2 moet backwards compatible zijn met PDF/A1: alle PDF/A1-documenten voldoen aan PDF/A2, maar niet alle PDF/A2-documenten zijn noodzakelijkerwijs in overeenstemming met PDF/A1.</p>

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia	Observaties (Nederlandse situatie in relatie tot ontwikkeling)
<p>OASIS heeft recentelijk ook haar specificatie UOML-X (<i>Unstructured Operation Markup Language eXtended</i>) voor standaardisatie voorgedragen aan ISO/IEC (SC 34). Naar verwachting wordt UOML-X niet overgenomen als ISO/IEC norm.</p> <p>ISO/IEC SC 34 overweegt het volgende nieuwe werk:</p> <ul style="list-style-type: none"> — een standaard voor ZIP-files — een standaard voor e-publicaties (voor e-readers) in samenwerking met IDPF — <i>Reference Model for Identification and Description of Document Fragments</i> 	<p>ontwikkeling van UOML-X is niets bekend.</p>		<p>PDF/A1 (ISO 15009-1:2005) is momenteel onderworpen aan een 5-jarige evaluatie. Dit is een standaardprocedure. De evaluatie kan leiden tot herziening.</p>
<p>SPOCS de grootschalige pilot voor de dienstenrichtlijn SPOCS ('Simple Procedures Online for Crossborder Services') is uitgewerkt in lijn met het ICT beleidsondersteuningsprogramma van het Competitiviteit en Innovatieprogramma en het i2010 Strategisch Kader. De pilot moet een bijdrage gaan leveren</p>	<p>Namens Nederland neemt het Ministerie van Economische Zaken deel aan de SPOCS pilot. Veel van het werk is gedelegeerd aan de ICTU, cluster Bedrijven (Bart Kerver (verantwoordelijk voor cluster</p>	<p>Dienstenrichtlijn – in het bijzonder de dienstenloketten (Points of Single Contact)</p> <p>De Digitale Agenda (waarin wordt aangegeven dat de dienstenloketten verder moeten</p>	<p>Nederland is goed vertegenwoordigd in SPOCS en heeft met het Dienstenloket een concept neergezet dat de complimenten van Europa ontving. Het concept wordt</p>

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia	Observaties (Nederlandse situatie in relatie tot ontwikkeling)
<p>aan de ontwikkeling van een “Europese Informatiegemeenschap voor Groei en Banen”. De pilot loopt van juni 2009 tot januari 2011.</p> <p>De pilot houdt zich bezig met de uitwisseling van elektronische documenten over landsgrenzen en de bevestigde ontvangst van deze documenten.</p>	bedrijven) en Indra Henneman)	worden uitgebreid om als volwaardige e-overheidsdienstencentra te fungeren.)	als best practice beschouwd. De effecten van de ontwikkelingen in SPOCS op de e-overheid als geheel zijn nog onduidelijk. Wel heeft Nederland haar aanpak voor eCatalogi in dit kader succesvol naar voren geschoven.
<p>Factureren Dit dossier wordt verkend daar er binnen een groot aantal gremia recente ontwikkelingen zijn gesignaleerd.</p>			
<p>eInvoicing: Op Europees (CEN) en Mondiaal (UN/CEFACT, ISO/TC68 en ISO/TC154) wordt er gewerkt aan het identificeren en documenteren van de benodigde standaarden, compliance richtlijnen, implementatie richtlijnen en een beschrijving van hoe eInvoicing in de bestaande business processen te integreren. Er is momenteel behoefte aan een gedeeld begrip onder belanghebbenden hoe eInvoicing te implementeren.</p>	<p>In CEN (WS eInv3):</p> <ul style="list-style-type: none"> — Friso de Jong van EeInvoicingplatform.com — Henk van Maaren van Cetima — Jaap Bakker en Leen van Dalen van Equens — Jacob Boersma van Innopay — Jelle Attema van ECP-EPN 	<p>Europese Commissie: Final report of the Expert Group on e-Invoicing (november 2009).</p> <p>Europese Commissie: European Council Directive on eInvoicing (COUNCIL DIRECTIVE 2006/112/EC, Art 233)</p> <p>European Payments Council</p>	<p>Ontwikkelingen van CEN, ISO en UN/CEFACT dienen wel in lijn met elkaar gebracht te worden. De Nederlandse situatie is dat zij betrokken is bij eInvoicing toepassingen, onder andere dankzij een goede betrokkenheid van Nederlandse</p>

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia	Observaties (Nederlandse situatie in relatie tot ontwikkeling)
<p>De CII2 van UN/CEFACT, waar de CEN/WS eInv3 haar werk ook op baseert, lijkt het startpunt voor alle toekomstige beschrijvingen van praktische toepassingen van eInvoicing. De CII2 van UN/CEFACT beschrijft de algemene elementen van een eInvoice. De CEN Workshop werkt aan meer praktijkgerichte Europese toepassing voor zowel grote organisaties als het MKB.</p> <p>Dit werk is sterk gerelateerd aan onderwerpen als eProcurement, eSignature, eIdentity en eOrdering.</p> <p>In de Digitale Agenda verbindt de EC aan SEPA ook het ondersteunen van de totstandkoming van een "Interoperable eInvoicing Framework" (key action 2 digitale agenda). DG Interne Markt heeft een Expert Group on electronic Invoicing ingericht die een European Electronic Invoicing Framework moet ontwikkelen. De Group heeft een consultatie</p>	<ul style="list-style-type: none"> — Joost Kuipers van de Belastingdienst — Lennard Dijkum van Liaison Technologies — Peter Potgieser van de Royal Bank of Scotland — Rob Zwart van Ricoh <p>In UN/CEFACT:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Arie van Bellen van ECP-EPN — Peter Potgieser van de Royal Bank of Scotland <p>In ISO/TC154:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Tim Kniep van NEN (Secretaris) — Stef Spaan van GS1 — Peter Potgieser van de Royal Bank of Scotland <p>In ISO/TC68, onder andere Nederlandse belanghebbenden:</p>	<p>(EPC) - supports and promotes the creation of the Single Euro Payments Area (SEPA)</p> <p>OASIS UBL - library of standard electronic XML business documents such as purchase orders and invoices.</p> <p>Overheidsprogramma's: EZ: Standard Business Reporting, E-Facturieren, EBF, Digipoort en TenDerNed.</p> <p>Ministerie Financiën: Diensteninnovatie programma: o.a. Online payments, e-invoicing en e-identity.</p>	<p>belanghebbenden in bijvoorbeeld de CEN Workshop.</p> <p>Verwacht wordt door de deelnemers dat de CEN WS voor eInvoicing de, voor de Europese markt, meest bruikbare en direct toepasbare specificaties zal opleveren.</p> <p>Naar verluidt is er een verzoek tot het beschrijven van een eFactuur-bericht ingediend bij ISO/TC68/SEG Trade, wat kan leiden tot divergentie. Gewerkt wordt aan een harmonieuze oplossing tussen CEN, ISO en UN/CEFACT en andere partijen als de EPC.</p>

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia	Observaties (Nederlandse situatie in relatie tot ontwikkeling)
<p>gedaan.</p> <p>In de Digitale Agenda (key action 3 other actions) wordt bij lidstaten aangedrongen op de transpositie van de VAT richtlijn (aanpassing van 2006/112/EC zoals voorgesteld door de EC in 2009) die voorziet in gelijke behandeling van elektronische en papieren behandeling (in Nederland is hieraan voldaan).</p> <p>In de PEPPOL Large scale Pilot pilot (zie Aanbesteden) wordt toegewerkt naar een eFacturieren raamwerk</p>	<ul style="list-style-type: none"> — Michiel van Doeveren van DNB — Michael Samson van de NVB — Tim Kniep van NEN (Secretaris) <p>Expert Group on electronic Invoicing:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Gerard Hartsink; — Peter Potgieser; — Joost Kuipers (Min Fin/BD) 		

2.3 Signaleren

Bij signaleren worden ontwikkelingen weergegeven die relevant lijken voor het Forum en College Standaardisatie en die wel of niet belegd zijn in Nederland. Ontwikkelingen kunnen ook historisch zijn. Over deze ontwikkelingen wordt het minst uitgebreid gerapporteerd. Het dossier "context" heeft een bijzondere invulling gekregen. Hierin zijn (beleid)ontwikkelingen beschreven die het domein van Interoperabiliteit en standaardisatie in den brede raken.

Het gaat om de volgende dossiers:

- ◆ Basisregistraties;
- ◆ Bedrijfsregels;
- ◆ Context;
- ◆ Financieel;
- ◆ Gegevensbeheer;
- ◆ Geo-informatie;
- ◆ Hergebruik;
- ◆ Justitie;
- ◆ Mobiliteit;
- ◆ Onderwijs;
- ◆ Privacy;
- ◆ Semantiek;
- ◆ Toegankelijkheid;
- ◆ Veiligheid;
- ◆ Zorg.

#	Ontwikkeling	Beschrijving
Basisregistraties		
1	Onderzoek naar "Base registers"	<p>Onder het ISA programma is een onderzoek voorzien naar de mogelijkheden om basisregistraties over de grens 'te ontsluiten'. Door efficiëntere informatie-uitwisseling kan de Europese overheidsdienstverlening worden verbeterd. Het onderzoek moet uitwijzen hoe het speelveld eruit ziet en of de lidstaten bereid zijn tot gezamenlijke actie op EU niveau. Daarnaast gaat het onderzoek in op de noodzaak en verwachtingen van het ontsluiten van Basisregistraties en de kansen en risico's.</p> <p>Het onderzoek zelf raakt geen standaardisatie aspecten. De achterliggende gedachte gaat uit van informatie-uitwisseling tussen lidstaten op het niveau van basisregistraties (genoemd worden: personen, bedrijven voertuigen, vergunningen, gebouwen, locaties en wegen).</p>
Bedrijfsregels		
Deze ontwikkelingen kunnen relevant zijn bij standaardisatie ter voorkoming van verslagleggingsrisico's bij overheden.		
2	Business rules W3C RIF WG	<p>W3C Rule Interchange Format Working Group: <i>This Working Group is chartered to produce a core rule language plus extensions which together allow rules to be translated between rule languages and thus transferred between rule systems. The Working Group will have to balance the needs of a diverse community — including Business Rules and Semantic Web users — specifying extensions for which it can articulate a consensus design and which are sufficiently motivated by use cases.</i></p>

#	Ontwikkeling	Beschrijving
		<p>Een Nederlandstalig contact is mogelijk Jos de Bruijn, Universiteit van Innsbruck.</p> <p>De vereniging Business Rules Platform Nederland (contact Silvie Spreeuwenberg) heeft als doel de bekendheid met business rules in de Nederlandse markt te bevorderen, door objectieve uitwisseling van kennis en ervaring tussen gebruikers, leveranciers en wetenschap te bewerkstelligen.</p>
<p>Context In dit dossier worden ontwikkelingen gesignaleerd met betrekking tot het standaardisatieproces, Europees beleid ten aanzien van informatie-uitwisseling en interoperabiliteit en andere relevante ontwikkeling die de context van ICT-standaardisatie bepalen.</p>		
3	EBIF	<p>EBIF, het eBusiness Operability Forum van CEN, is opgericht in 2005 als Europees platform voor strategisch overleg over interoperabiliteit in eBusiness. Onder de deelnemers zijn IT-leveranciers, eindgebruikers, vertegenwoordigers van MKB, overheden, de Europese Commissie, standaardisatie-organisaties en consortia. Voorzitter is Peter Potgieser van RBS. De taak en doelstelling van EBIF zullen volgens voorstel van NEN worden ondergebracht in de nieuwe op te richten Technische Commissie eBusiness van CEN.</p> <p>EBIF heeft in 2008 een rapport uitgebracht over de convergentie van UN/CEFACT OASIS/UBL en CEN-BII.</p>
4	ISO/TC 154	<p>ISO TC 154 <i>Processes, data elements and documents in commerce, industry and administration</i> is de ISO pendant van UN/CEFACT</p> <p>TC 154 onderhoudt de <i>Trade Data Elements Director</i>, maar ook belangrijke normen als voor landen- en valutacodes, weergave van datum en tijd.</p> <p>NEN verzorgt het secretariaat van ISO/TC 154, en heeft aan CEN de oprichting voorgesteld van een Europese</p>

#	Ontwikkeling	Beschrijving
		tegenhanger.
5	Aanwijzing lidstaten (Digitale Agenda) eGovernment	De EC stelt in de Digitale Agenda (onder kernactie 16) dat lidstaten overheidsdiensten volledig interoperabel moeten maken, het dienstenloket (dienstenrichtlijn) moet functioneren als een volledig operationeel e-overheidscentrum, verdergaand dan juridisch is gesteld in de dienstenrichtlijn. Een gezamenlijke lijst van geprioriteerde ('key') grensoverschrijdende publieke diensten zal worden opgesteld.
6	ICT standardisation work programme EC 2010-2013	<p>Vanuit haar DG <i>Enterprise and industry</i> doet de Europese Commissie een uitnodiging aan de drie ESO's ETSI, CEN en CENELEC om met voorstellen te komen in reactie op haar meerjarig <i>ICT Standardisation work programme</i>. Dit programma is de uitkomst van een brede consultatie van alle DG's, met een prioriteitstelling die is gebaseerd op lopende regelgeving en actuele beleidslijnen. Voorstellen van de ESO's kunnen gedurende de gehele looptijd worden ingediend en kunnen leiden tot mandaatfinanciering.</p> <p>Het werkprogramma 2010-2013 omvat een veertiental domeinen, waarvan één gericht is op horizontale activiteiten:</p> <p>Domein 1a: <i>eHealth</i> Domein 1b: <i>Standardisation in the field of regulated medicinal products</i> Domein 2: <i>eInclusion</i> Domein 3: <i>Intelligent transport</i> Domein 4: <i>RFID</i> Domein 5: <i>Electronic signatures</i> Domein 6: <i>eInvoicing</i> Domein 7: <i>eSkills and eLearning</i> Domein 8: <i>ICT for sustainable growth</i> Domein 9: <i>Internet of things</i> Domein 10: <i>ePublishing</i> Domein 11: <i>eSecurity</i></p>

#	Ontwikkeling	Beschrijving
		<p>Domein 12: <i>eBusiness</i> Domein 13: <i>eGovernment</i> Domein 14: <i>Support to standards implementation</i></p> <p>Het is in principe aan de ESO's om dit programma vanuit een autonome positie te vullen met concrete standaardisatie-activiteiten – de EC kan slechts mandateren, niet verplichten. Voorstellen komen in de meeste gevallen vanuit bestaande Technische Commissies, maar kunnen ook door marktpartijen via "het systeem" worden ingediend. Over de precieze invulling komt in de komende maanden meer duidelijkheid.</p>
7	Review of the European Standardisation System COM(2009)324 (Mededeling) COM(2008)133 (Witboek)	<p>De Europese Commissie wil de instanties die informele ICT-normen ontwikkelen, beter in het EU normalisatiesysteem integreren. De Commissie wil ook een platform voor alle belanghebbenden bij ICT-normalisatie creëren met het oog op het voeren van een beleidsdialoog. Verder wil de Commissie aandacht schenken aan andere aspecten (bijvoorbeeld interoperabiliteitstests, toegang tot normen en intellectuele eigendomsrechten) om de snelle invoering van normen mogelijk te maken.</p> <p>De Commissie zal beleidsvoorstellen doen over o.a. de mogelijke herziening van Beschikking 87/95/EG van de Raad over ICT-normalisatie. In 2010 zal de Commissie een aanbeveling publiceren. Verder komt de Commissie met een uitgebreid actieplan voor verdere verbetering van standaardisatie op Europees niveau.</p> <p><i>"Naar een grotere bijdrage van normalisatie aan innovatie in Europa"</i></p> <p>In de EU-strategie voor groei en werkgelegenheid merken de Commissie en de Raad van de Europese Unie normalisatie aan als een essentieel instrument om innovatie te bevorderen. Deze mededeling schenkt vooral aandacht aan de vraag hoe normalisering een grotere bijdrage aan innovatie en concurrentievermogen kan leveren. De mededeling gaat in op de belangrijkste uitdagingen, formuleert concrete doelstellingen voor normalisering en het gebruik van normen en geeft een overzicht van de lopende werkzaamheden en de voorgestelde maatregelen die door de belanghebbenden en de Commissie moeten worden genomen.</p>

#	Ontwikkeling	Beschrijving
		Rapport van het Expert Panel for the Review of the European Standardisation System (EXPRESS): <i>Standardisation for a competitive and innovative Europe: a vision for 2020 (2010)</i> . Frans Vreeswijk (Philips, ook voorzitter NEC) was op persoonlijke titel lid van het Expert Panel. In het review panel o.a. Jaap Wansbeek (EZ). NEN reageert via CEN/CENELEC, onder andere op de openbare enquête in 2010.
8	Malmo Declaration	<p>De Malmo declaration is de uitkomst van de ministeriële eGovernment bijeenkomst in 2009. De Malmo declaration geeft een raamwerk voor de verdere ontwikkeling van de informatiesamenleving en daarmee eGovernment. Alle lidstaten hebben de verklaring ondertekend.</p> <p>De verklaring kent een viertal prioriteitsgebieden:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ <i>“Citizens and businesses are empowered by eGovernment services designed around users’ needs and developed in collaboration with third parties, as well as by increased access to public information, strengthened transparency and effective means for involvement of stakeholders in the policy process;</i> ◆ <i>Mobility in the Single Market is reinforced by seamless eGovernment services for the setting up and running of a business and for studying, working, residing and retiring anywhere in the European Union;</i> ◆ <i>Efficiency and effectiveness is enabled by a constant effort to use eGovernment to reduce the administrative burden, improve organisational processes and promote a sustainable low-carbon economy;</i> ◆ <i>The implementation of the policy priorities is made possible by appropriate key enablers and legal and technical preconditions.”</i> <p>De realisatie van de Malmo declaration leunt sterk op de realisatie van gegevensuitwisseling en interoperabiliteit over de grenzen van de lidstaten heen.</p>
9	Granada Declaration	De Granada declaration is de uitkomst van een informele vergadering van de ministers verantwoordelijk voor de Information Society policy, onder voorzitterschap van Spanje en in aanwezigheid van Eurocommissaris Kroes.

#	Ontwikkeling	Beschrijving
		De Granada verklaring doet uitspraken over: Infrastructuur, geavanceerd gebruik van het open Internet, veiligheid en vertrouwen, rechten van de digitale gebruiker, de digitale Interne Markt, e-overheidsdiensten, versterken van de concurrentiekracht van Europese ICT sector (en de Internationale positie van de Digitale agenda - internet Governance).
10	Europese Interoperabiliteitsstrategie (EIS) en Europees Interoperabiliteitskader v2 (EIF)	<p>Het EIS erkent drie activiteitsgebieden: Trusted information exchange; Interoperability architecture and Assessment of the ICT implications of new EU legislation.</p> <p>Het EIF v2 is de opvolger van EIF v1 en is nog niet formeel vastgesteld. De Europese Commissie geeft in de Digitale agenda aan dit in 2010 te willen doen. Het EIF is een aanvulling op nationale interoperabiliteitsraamwerken met als doel het mogelijk maken van Pan Europese e-overheidsdiensten. Lidstaten worden opgeroepen in de Digitale Agenda (onder key action 5) om het EIF in 2013 op Nationaal niveau te passen. Het EIF v2 gaat onder andere in op: de dimensies van interoperabiliteit (politiek, juridisch, organisatorisch, semantisch en technisch); principes voor de ontwikkeling van elektronische diensten; Open Standaarden en Open Source; en biedt een 'Generic Public Services Conceptual Model'.</p> <p>Rondom de open standaarden paragraaf van het EIF v2 is veel discussie. De definitie van open standaard is in de conceptversie van het EIF opgerekt waardoor mogelijk ook proprietary standaarden onder de definitie passen. In een open brief dringen de CIO's van verschillende lidstaten, waaronder Nederland (Kees keuzekamp Min BZK, directie DRI), aan op een strikte definitie van een <i>volledig</i> open standaard en het belang van een toekomstig, bewezen open standaarden beleid.</p>
11	Geplande Communicatie (2011) "use standards to promote efficiency and reduce lock-in"	Met deze communicatie wil de Europese Commissie publieke entiteiten helpen het verband tussen ICT standaardisatie en publieke aanbestedingen beter te waarderen. Dit moet leiden tot verhoogde efficiëntie en meer concurrentie verminderde 'vendor lock-in' (afhankelijkheid van één of enkele leveranciers).
12	ISA programma	Onder DG IT is het ISA programma opgehangen. Het programma is het vervolg op het IDABC programma dat tot 2010

#	Ontwikkeling	Beschrijving
		<p>de uitwisseling van gegevens tussen lidstaten, burgers en bedrijven bevorderde. <i>Interoperability Solutions for European Public Administrations</i> (ISA) richt zich specifiek op oplossingen voor de elektronische barrières (eBarriers) die Europese grensoverschrijdende publieke dienstverlening moeilijk maken. Het programma wordt door de lidstaten aangestuurd en is gebasseerd op een (Europese) Raad en Parlementsbeslissing. Het programma houdt zich bezig met: Veilige informatie uitwisseling, Interoperabiliteit en architectuur (waaronder het onderhoud va infrastructuur), het vaststellen van de ICT impact van nieuwe regelgeving en het delen van <i>best practices</i>. Het EIS, EIF v2 worden onder ISA ontwikkeld.</p> <p>In de ISA stuurgroep is Nederland in ieder geval vertegenwoordigd door het Ministerie van BZK, directie DRI. Individuele activiteiten met belang voor dit onderzoek, zijn apart opgenomen.</p>
13	Aanwijzing lidstaten: In 2013 commitments op het gebied van Interoperabiliteit uit de Malmo en Granada verklaringen hebben ingevoerd.	In de Digitale Agenda worden lidstraten aan de afspraken in deze twee verklaringen herinnerd. De interoperabiliteitsafspraken worden gedekt door de overige beschreven ontwikkelingen en spitsen zich toe rondom: EIF, ISA, eID, eProcurement, e-facturen en e-betalen.
<p>Financieel</p> <p>Dit dossier betreft ontwikkelingen in de bancaire sector die van belang kunnen zijn voor het Forum en College. Het dossier is sectoraal van aard en de meeste ontwikkelingen zijn goed belegd.</p>		
14	Financiële berichten ISO 20022 ISO/TC 68	ISO/TC 68 Financial services houdt zich van oudsher bezig met technische standaardisatie ten behoeve van het bankwezen. De laatste jaren begeeft de TC zich meer op het terrein van gegevensuitwisseling, dienstdefinities en semantiek. De TC speelt naast ISO/TC 154 en UN/CEFACT een belangrijke rol in de internationale standaardisatie in de financiële sector.

#	Ontwikkeling	Beschrijving
		<p>Enige tijd geleden is een nieuwe methode voor het ontwikkelen van elektronische berichten ten behoeve van het faciliteren van de opeenvolgende stappen in bedrijfsprocessen ontwikkeld: In 2005 heeft ISO/TC 68 de norm ISO 20022 'Universal Financial Industry message scheme' gepubliceerd. Deze norm beschrijft een werkmethode. Een van de eerste toepassingen van ISO 20022 betreft de standaardisatie van het (inter-)nationale interbancaire financiële berichtenverkeer ten behoeve van het uitvoeren van betalingen. Deze ontwikkeling heeft, mede door de harmonisatie van het Europese betalings- en effectenverkeer (de SEPA is op de toepassing van ISO 20022 berichten gebaseerd) de actieve belangstelling van de Nederlandse normcommissie. Inmiddels zijn de eerste XML berichtenstandaarden vastgesteld en gepubliceerd. Ze zijn toegankelijk gemaakt op de site: www.iso20022.org.</p>
15	Financiële rapportage CEN/WS XBRL i.o. CEN/TC eBusiness i.o.	<p>CEN heeft recentelijk de nieuwe Workshop XBRL opgericht. Uit het werkprogramma: <i>'as a global standard for financial reporting, based on XML, holds the promise to create transparency, provided that a number of milestones are met. The CEN Workshop will (it has not yet started) standardize the financial reporting further, making choices on what should be reported on and what tolerances are allowed. Includes authentication possibilities of organizational e-identity.'</i></p> <p>NEN zal de nieuw op te richten WS XBRL van CEN faciliteren. Tegelijkertijd heeft NEN het initiatief genomen om de Europese standaardisatie van eBusiness in zijn geheel te herstructureren. Over Nederlandse deelname is voorlopig niets bekend. Eventueel wordt deze ontwikkeling bij een volgende rapportage nader verkend.</p>
16	Single European Payment Area (SEPA)	<p>Het doel van de mededeling en richtlijn SEPA is om in Europa één 'betaalmarkt' te creëren waarin eurobetalingen, credit transfert (SCT) (giro of overschrijving), direct debit (SDD) (incasso / domiciliëringen) en betaalkaarten overal op vergelijkbare wijze zullen functioneren, zowel binnenlands als grensoverschrijdend. In november 2009 treedt de richtlijn in werking. Naar aanleiding van een evaluatie zijn enkele wijzigingen aangebracht. Deze behelzen o.a. minder rapportageverplichtingen en meer mogelijkheden voor automatische incasso.</p> <p>In 2010 zal de Europese Commissie met voorstellen komen om SEPA verder te brengen. In de Digitale Agenda verbindt de Europese Commissie aan SEPA ook het ondersteunen van de totstandkoming van een "Interoperable</p>

#	Ontwikkeling	Beschrijving
		eInvoicing Framework" (key action 2 digitale agenda). (Zie ook eFacturieren)
Gegevensbeheer Dit dossier is belegd bij BZK en het Nationaal Archief.		
17	ISO/TC 46	<p>NEN ISO 15489 definieert eisen voor het opzetten van archiefsystemen. Deze norm wordt veel toegepast in Nederland, staat in de Baseline Informatiehuishouding en is in het Nederlands vertaald.</p> <p>De eisen aan recordmanagement in NEN ISO 15489 wordt momenteel aangevuld met een normserie (ISO 30300) gericht op het management en op het positioneren van het recordsmanagement op het niveau van managementsystemen, waardoor het archiefbeheer kan worden ingepast in het kwaliteitsbeheer, informatiebeveiliging, milieubeheer, etc.</p> <p>De normen voor informatiebeheer en archivering hangen nauw samen met de normen voor metadatagegevenschema's (NEN-ISO 23081-1 en 23081-2)</p> <p>Daarnaast zijn er algemene ontwikkelingen met betrekking tot managementnormen. De Normcommissie Informatie- en archiefmanagement van NEN werkt aan een Nederlandse Praktijkrichtlijn (NPR) voor het gecombineerd toepassen van de NEN ISO 27001, NEN ISO 9001 en NEN IOS15489-1.</p> <p>Via onder andere ISO/TC 46 houdt de normcommissie aansluiting met gerelateerde activiteiten zoals van de Library of Congress, Dublin core etc.</p>
18	ISO/IEC JTC 1/SC 32	ISO/IEC JTC1/SC32 <i>Data management and interchange</i> ontwikkelt standaarden voor gegevensbeheer in gedistribueerde systemen. Van specifieke relevantie is het werk van WG 1 <i>eBusiness</i> dat is gebaseerd op het Open-EDI Reference Model (ISO/IEC 14662).

#	Ontwikkeling	Beschrijving
<p>Geo-informatie Dit dossier is sectoraal van aard, en lijkt goed belegd (VROM/ Geonovum).</p>		
19	INSPIRE	<p>INSPIRE beoogt een verbetering van de beschikbaarheid, kwaliteit, toegankelijkheid en uitwisselbaarheid van geo-informatie binnen en tussen de Europese lidstaten. INSPIRE is een kaderrichtlijn, waarvan de concrete invulling en detaillering de komende jaren in overleg tussen lidstaten en de Europese Commissie plaatsvindt. Verschillende Nederlandse organisaties participeren hier actief in. Het Ministerie van VROM heeft de richtlijn INSPIRE omgezet in een nationale wet, die in mei 2009 van kracht is geworden.</p> <p>Binnen de comitologie van INSPIRE wordt onder andere gewerkt aan de realisatie van standaarden op het gebied van metadatering (afgerond) en gegevensuitwisseling. Er zijn ca. 30 datasets in Nederland waarop de INSPIRE richtlijn betrekking heeft. Geonovum voert voor het Ministerie van VROM het programmamanagement uit van de realisatie van INSPIRE in Nederland en werkt daarbij samen met het veld.</p>
20	ISO/TC 211 CEN/TC 287	<p>ISO/TC 211 <i>Geographic information / Geometrics</i> en CEN/TC 287 <i>Geographic information</i> zijn, met een grotendeels gedeeld werkprogramma, gericht op normering van digitale geografische informatie</p> <p>Geonovum participeert actief in het werk van beide TC's en OGC.</p>
<p>Hergebruik Dit dossier lijkt voldoende belegd (BZK, Kadaster is op Europees niveau betrokken bij consultaties).</p>		
21	ISO/IEC JTC 1/SC 32	<p>ISO/IEC JTC1/SC32 <i>Data management and interchange</i> ontwikkelt standaarden voor gegevensbeheer in gedistribueerde systemen. Van specifieke relevantie is het werk van WG 1 <i>eBusiness</i> dat is gebaseerd op het Open-</p>

#	Ontwikkeling	Beschrijving
		EDI Reference Model (ISO/IEC 14662).
22	Herziening Hergebruik Overheidsinformatie	<p>De Europese Commissie is voornemens de richtlijn Hergebruik overheidsinformatie te herzien in 2012. Voor herziening staan gepland de scope en de principes aangaande het betalen voor toegang en gebruik. Het achterliggende doel is het stimuleren van de markt voor online content.</p> <p>De herziening van de richtlijn zal discussies over de voorwaarden voor toegang tot overheidsinformatie nieuw leven inblazen. Dit kan effect hebben op de financieringsmodellen van Nederlandse uitvoeringsorganisaties (zoals bijv. het Kadaster, RWS etc).</p>
<p>Justitie Dit dossier is sectoraal van aard en in de Nederlandse sector goed belegd.</p>		
23	eJustice programma (actieplan)	<p>e-Justitie heeft tot doel het gebruik van nieuwe informatietechnologieën op het gebied van justitie te ontwikkelen. Er zal een Europees portaal opgezet worden om de toegang tot Europese informatie en procedures te vergemakkelijken. Verder zullen concrete initiatieven verwezenlijkt worden om elektronische communicatie tussen gerechten tot stand te brengen, sommige Europese procedures op afstand af te wikkelen of het gebruik van videoconferenties te bevorderen. Verder wordt er gewerkt aan een elektronisch Europees betalingsbevel.</p> <p>Nederland neemt samen met vijf andere lidstaten deel aan het pilotproject van het e-Justitie portaal, waarmee de insolventieregisters van deze landen met elkaar verbonden worden. Ook zal Nederland op korte termijn deelnemen aan de pilot waarin gegevens uit strafregisters kunnen worden uitgewisseld en zal zich inzetten om het grensoverschrijdende gebruik van videoconferenties te bevorderen.</p>
24	eJustice Services Large Scale Pilot	In 2010 zal er een grootschalige e-Justice pilot starten. Deze pilot is gericht op uitwisseling van gegevens en het bevorderen van elektronische identificatie. Bij deze pilot zal hecht worden samen worden gewerkt met de pilot STORK. Het ministerie van Justitie zal deelnemen aan de pilot.
25	CEN/WS METALEX	CEN Workshop METALEX. MetaLex is een XML-berichtenstandaard voor de opmaak van juridische brondocumenten.

#	Ontwikkeling	Beschrijving
		De standaard is medeontwikkeld door de UvA en de Belastingdienst, in het kader van het E-POWER IST project. In 2008 is een herziene versie verschenen, mede geschreven door Alexander Boer, Rinke Hoekstra, Emile de Maat en Erik Hupkens van de UvA. Over een vervolg (METALEX 3) wordt gesproken. NEN verzorgde het secretariaat van CEN/WS METALEX.
<p>Mobiliteit</p> <p>Dit dossier is relevant vanwege standaardisatie-ontwikkelingen voor beprijzing (ABvM) en eCall en daarmee samenhangende – meer generieke – eisen aan toegang, privacy, informatie-uitwisseling met hulpdiensten, en facturering. Dit dossier is grotendeels sectoraal van aard (transportsector) en voor het overige goed belegd (V&W, RWS).</p>		
26	eCall CEN/TC 278 ETSI TC ITS Large scale pilot	<p>CEN/TC 278 Road Transport and Traffic Telematics, WG 15 eCall. Secretariaat van CEN/TC 278 wordt gevoerd door NEN, Jelte Dijkstra. ETSI/TC Intelligent Transport Systems (ITS) voor communicatieaspecten.</p> <p>Belangrijkste onderwerpen van standaardisatie: <i>high level application protocol, message sets en service levels</i> (test suite specifications). Noot: De Europese Commissie stelt in 2010-2013 ICT Standardisation Work Programme: <i>The field is not limited to the eCall inside the vehicles but to any emergency Call from any Communications device, e.g., PSTN fixed phones and VoIP phones.</i></p> <p>Coördinator van werk in zowel CEN als ETSI: Bob Williams (UK), zelfstandig consultant. <i>Emergency communications</i> wordt genoemd in het 2010-2013 ICT Standardisation work programme van de Europese Commissie (domein 3). Deelname vanuit Nederland: TNO heeft belangstelling. Volvo/NedCar neemt voorlopig deel via Frankrijk.</p> <p>De Europese Commissie heeft in het kader van het CIP PSP ICT onderzoeksprogramma een large scale pilot uitgeschreven op het gebied van eCall.</p>
27	<i>Electronic Fee Collection</i> (EFC)	<p>CEN/TC 278 Road Transport and Traffic Telematics, WG 1 EFC.</p> <p>CEN heeft een omvangrijk mandaat van de Europese Commissie om aan de EETS-Richtlijn (EETS = European</p>

#	Ontwikkeling	Beschrijving
	CEN/TC 278	<p>Electronic Tolling System) technische invulling te geven. Standaarden voor informatie-uitwisseling in dit kader betreffen aspecten als inning, identificatie, vertrouwen.</p> <p>Secretariaat van CEN/TC 278 wordt gevoerd door NEN, Jelte Dijkstra.</p> <p>ETSI/TC Intelligent Transport Systems (ITS) richt zich voornamelijk op communicatie-aspecten van ITS-standaarden.</p> <p>EFC wordt genoemd in het 2010-2013 ICT Standardisation work programme van de Europese Commissie (domein 3).</p>
<p>Onderwijs Dit dossier is sectoraal van aard. NTA 2035 E-portfolio NL staat op de lijst met Open standaarden – pas toe of leg uit.</p>		
28	<p>eLearning ePortfolio</p> <p>CEN/WS Learning Technologies</p> <p>CEN/TC 353 CEN/WS <i>Learning Tec.</i> ISO/IEC JTC 1/SC 36</p>	<p>Normcommissie 381036 eLearning van NEN heeft <i>E-portfolio NL - The exchange of e-portfolios using an application profile based on the IMS ePortfolio</i> ontwikkeld.</p> <p>Vervolgstappen zijn in voorbereiding voor de ontwikkeling van normen voor leerlingdossiers (DOD, ELD), verzuimregistratiegegevens, etc. Op dit laatste terrein is een eerste stap gezet met NTA 2032 (Edex). Omdat deze afspraken overlappen in gegevens en in hun streven deze gegevenssets te standaardiseren gaat de commissie een overzicht maken van standaarden die in Nederland worden ontwikkeld en gebruikt om te kunnen beoordelen bij welke initiatieven de Nederlandse normcommissie wil aansluiten.</p> <p>In de nabije toekomst zijn ontwikkelingen te verwachten rond Leermanagementsystemen, waarin normeringsinitiatieven op het gebied van content (metadatering, navigatie door content), leerlingregistratie (portfolio's, leerlingvolgsystemen) en competentieassessment (EVCs, QTI) en het organiseren van leerkanalen over schoolorganisaties of bedrijven heen een rol spelen. De commissie zal hierin niet zelf initiatieven ontplooien, maar internationale initiatieven volgen, zowel in het landenmodel (CEN, ISO/IEC) als het expertmodel (IMS-Educause, IEEE)</p>

#	Ontwikkeling	Beschrijving
<p>Privacy (incl. RFID en Internet of Things) Privacy en het daaraan verbonden doelbindingsprincipe, is een belangrijk aspect van de wettelijke basis voor informatie-uitwisseling en dataretentie. Dit dossier is in beweging. Het dossier is goed belegd; voor een volgende rapportage wordt een verkenning overwogen, afhankelijk van ontwikkelingen.</p>		
29	Herziening Privacy Richtlijn	Om het vertrouwen in online economie te bevorderen heeft de Europese Commissie vastgesteld dat privacy en veiligheid van de consument van groot belang zijn. In dit kader is een herziening van de privacyrichtlijn voorzien voor 2011. Deze herziening richt zich op een verdere versterking van consumentenrechten en het vertrouwen van de consument.
30	RFID CEN/TC 225 ISO/IEC JTC 1/SC 31	<p>De Europese, en in nog sterkere mate de internationale, standaardisatie van RFID is van oudsher zeer technisch georiënteerd (CEN/TC 225, ISO/IEC JTC 1 SC 31).</p> <p>De Europese Commissie heeft op 2009-05-12 een aanbeveling gepubliceerd waarin RFID wordt omschreven als een technologie die een belangrijke motor kan zijn voor de Europese economie. Er wordt in de Europese aanbeveling nadrukkelijk ingegaan op de noodzaak om de zorgen om privacy en beveiliging weg te nemen. RFID hangt als technologie sterk samen met het concept <i>the Internet of things</i>, waarin privacy-aspecten een belangrijke rol spelen.</p> <p>Het standaardisatiemandaat voor RFID van de Europese Commissie heeft een technisch karakter. Standaardisatie zal waarschijnlijk gericht zijn op het wegnemen van vermeende mogelijke inbreuk op de persoonlijke levenssfeer bij het gebruik van RFID. Organisaties als NXP, NEDAP en GS1 Nederland hebben aangegeven in die discussie te willen participeren. NEN voert het secretariaat van CEN/TC 225 <i>Automatic identification and data capturing</i>. RFID is één van de domeinen (domein 4) in het 2010-2013 ICT Standardisation work programme van de Europese Commissie.</p>

#	Ontwikkeling	Beschrijving
31	CEN/WS DPP	CEN/WS Data Protection and Privacy (WS/DPP) richt zich voornamelijk op ondersteuning – met managementstandaarden – van de implementatie van de Privacy richtlijn. WS DPP zal ook betrokken zijn bij het werk aan privacy-aspecten van RFID, onder Mandaat M/436
32	ISO Privacy Steering Committee	<p>ISO heeft in 2008 een Task Force opgericht om te onderzoeken hoe ISO-normen kunnen bijdragen aan een beleid voor bescherming van gegevens die personen kunnen identificeren (personally identifiable information). Dit in verband met de snel veranderende manieren waarop personen privégegevens beschikbaar stellen om toegang te krijgen tot zowel persoonlijke als publieke geautomatiseerde diensten en in verband met de snel veranderende manieren waarop deze informatie gebruikt wordt.</p> <p>Uit een eerste inventarisatie blijkt dat meerdere ISO-commissies op verschillende niveaus aan normen werken waarin privacy een rol speelt.</p> <p>Naar aanleiding van deze inventarisatie zijn de volgende aanbevelingen gedaan.</p> <ul style="list-style-type: none"> — ISO moet de verschillende activiteiten rond normen voor Privacy met elkaar in contact te brengen. — Om beter te kunnen samenwerken, moet een gemeenschappelijk vocabulaire gemaakt worden. — Er moet een overzicht komen van ISO-documenten en -projecten mbt privacy. — De ontwikkelingen op het gebied van privacy verschillen per jurisdictie. Om ISO-normen waarin in privacy een rol speelt, bruikbaar te maken/houden moet hier rekening mee worden gehouden. — Hoewel er grote verschillen zijn tussen de verschillende nationale en internationale afspraken rond privacy kan een overkoepelende ISO-norm leiden tot meer eenheid tussen ISO-normen. — Een overkoepelend raamwerk van basis privacynormen is gewenst, waar sectorspecifieke normen gebruik van kunnen maken. <p>In 2009 is de ISO Privacy Steering Committee opgericht om aan deze actielijnen invulling te geven.</p>
33	Article 29 Data	Het doel is:

#	Ontwikkeling	Beschrijving
	Protection Working Party	<p>-To provide expert opinion from member state level to the Commission on questions of data protection.</p> <p>-To promote the uniform application of the general principles of the Directives in all Member States through co-operation between data protection supervisory authorities.</p> <p>-To advise the Commission on any Community measures affecting the rights and freedoms of natural persons with regard to the processing of personal data and privacy.</p> <p>-To make recommendations to the public at large, and in particular to Community institutions on matters relating to the protection of persons with regard to the processing of personal data and privacy in the European Community.</p> <p>Het CBP is vertegenwoordigd in deze groep.</p>
<p>Semantiek</p> <p>Semantische interoperabiliteit is een belangrijk onderdeel van informatie-uitwisseling. Semantiek is belangrijk maar in sterke mate generiek onderwerp. Hier worden generieke ontwikkelingen (methodologie) gesignaleerd. In de verkenningen en adviezen in dit rapport zullen, waar herkend, aspecten van semantiek aan de orde komen.</p>		
34	Semantiek Semantic Web ISO/TC 184	<p>De ontwikkeling van het <i>semantic web</i>, die voornamelijk plaatsvindt binnen W3C, is in feite een verzameling deelontwikkeling op het gebied van ontologie, semantiek, metadata en – op het hoogste niveau – <i>agents</i>. Een aantal van die ontwikkelingen is domeinspecifiek, en kunnen ook als zodanig daar geïdentificeerd worden (bijvoorbeeld eGovernment). Het semantic web zal steunen op een aantal bestaande en toekomstige standaarden:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Algemene standaarden: XML, Unicode, Web Architecture (URI) — W3C SW-standaarden: RDF, RDF Schema, OWL, SPARQL — Onderweg: Rule Interchange Format (RIF), Semantic Web Rule Language (SWRL) — Toekomstig: Cryptografie, Proof, Trust <p>In ISO TC 184 <i>Automation systems and integration</i> wordt gewerkt aan de ontwikkeling van open standaarden voor</p>

#	Ontwikkeling	Beschrijving
		<p>architecturen en generieke raamwerken voor interoperabiliteit. Deze raamwerken moeten een fundamentele rol spelen bij de uniforme en gestandaardiseerde uitwisseling van verschillende categorieën gegevens. De normalisatieactiviteiten richten zich op normen die betrekking hebben op zaken zoals lexicon (definities), woordenboeken (vertalingen), productcatalogi (classificaties, kenmerken en eigenschappen), objectenbibliotheken, modelleerconcepten, modelleertalen en universele datamodellen.</p> <p>Recentelijk is een nieuw <i>work item</i> gestart: ISO 15926-11 Gellish – RDF Binnen de normcommissie Industriële automatisering van NEN wordt gewerkt aan de toepassing van ISO 8000 'Data Quality' voor het Bouw Informatie Model (BIM).</p>
35	Onderzoek naar "Methodology for the development of semantic assets"	<p>Semantische interoperabiliteit wordt door de EC in het Europese Interoperabiliteitsraamwerk (EIF) als prioriteitsgebied aangewezen. Het verschillend duiden van begrippen leidt tot het niet betekenisvol kunnen uitwisselen van informatie. Doel van het onderzoek is om de stand van zaken in kaart te brengen en door methoden de samenwerking tussen landen te bevorderen. De scope van het onderzoek is uitwisseling over (lands)grenzen en sectoren.</p>
<p>Toegankelijkheid Toegankelijkheid is grotendeels beschreven in de Webrichtlijnen zoals vastgelegd in het Besluit kwaliteit Overheidswebsites. De Webrichtlijnen staan op de lijst Open standaarden – pas toe of leg uit, evenals de WSRP. Doorontwikkeling van de Webrichtlijnen vallen buiten de scope van het onderzoek – het is geen internationale ontwikkeling. Nieuwe ontwikkelingen op het gebied van WSRP, en andere relevante ontwikkelingen op het gebied van toegankelijkheid worden gesignaleerd.</p>		
36	WSRP	<p><i>Web Services for Remote Portlets (WSRP)</i> is een OASIS-standaard die het eenvoudiger maakt voor een dienstverlener een (keten)portaal in te richten met behulp van webtoepassingen van verschillende (keten)organisaties.</p>
37	Web Accessibility Initiative (WAI)	<p>W3C is van oudsher zeer actief op het gebied van toegankelijkheid. De belangrijkste ontwikkelingen spelen zich af binnen het Web Accessibility Initiative (WAI). De laatste ontwikkelingen betreffen:</p>

#	Ontwikkeling	Beschrijving
		<p>- een nieuwe technische specificatie voor WAI-ARIA ("Accessible Rich Internet Applications")</p> <p>- een nieuw ontwerp van de ATAG ("Authoring Tool Accesibility Guidelines"), momenteel in versie 2.0</p> <p>- een nieuw ontwerp van de UAAG ("User Agent Accessibility Guidelines"), momenteel in versie 2.0, met bijbehorende implementatierichtlijn.</p> <p>Het kerndocument WCAG ("Web Content Accessibility Guidelines") beschrijft hoe web content toegankelijk gemaakt kan worden voor mensen met een functiebeperking. Versie 2.0 dateert uit 2008. W3C adviseert om WCAG 2.0 te gebruiken in plaats van WCAG 1.0. WAI bereidt momenteel de ontwikkeling voor van educatief materiaal, om webontwikkelaars te ondersteunen bij de implementatie van WCAG.</p>
<p>Veiligheid Dit dossier betreft gestandaardiseerde informatie-uitwisseling en semantiek rond maatschappelijke veiligheid.</p>		
38	Maatschappelijke veiligheid ISO/TC 320	ISO/TC 320 <i>Societal security</i> bestrijkt een groot aantal onderwerpen, waaronder verbetering – door standaardisatie – van de informatie-uitwisseling bij rampen. NEN heeft de Nederlandse commissie "Maatschappelijke veiligheid" opgericht. Vooralsnog is er door gebrek aan "scoping" weinig concreet resultaat.
39	Verdrag van Prüm	<p>Het Verdrag van Prüm regelt de samenwerking met betrekking tot bestrijding van terrorisme, grensoverschrijdende misdaad en illegale immigratie. In het bijzonder regelt het verdrag de gegevensuitwisseling rond DNA, vingerafdrukken, kentekenregistratie, persoons- en niet persoonsgebonden gegevens in het kader van grensoverschrijdende politieë samenwerking.</p> <p>Nederland heeft het verdrag op 20 februari 2008 aanvaard. Een onlangs gepubliceerd besluit van de Raad van de Europese Unie voert onderdelen van het Verdrag van Prüm in voor de gehele Unie.</p>

#	Ontwikkeling	Beschrijving
40	Stockholm programma	<p>De invoering van het verdrag van Lissabon heeft grote gevolgen voor het gebied van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid. De prioriteiten voor de komende vijf jaar zijn terug te vinden in het Stockholmprogramma, wat gelanceerd werd in 2009. Het Actieplan, gepubliceerd in 2010, geeft de belangrijkste politieke prioriteiten weer om zo de ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid te verwezenlijken. Centraal in dit vijfjarenprogramma staat de burger en de bescherming van zijn rechten.</p> <p>Het Stockholmprogramma voorziet onder andere activiteiten op het gebied van: Een strategische agenda voor de uitwisseling van informatie, Cybercriminaliteit en netwerk- en informatiebeveiliging en identiteitsfraude.</p>
<p>Zorg Dit dossier is sterk sectoraal en bovendien goed belegd.</p>		
41	Health Informatics CEN/TC 251	<p>CEN/TC 251 is verantwoordelijk voor standaardisatie van medische informatica. Zij werkt hiervoor samen met ISO/TC 215. Samen met HL7 hebben de twee formele organisaties het Joint Initiative on SDO Global Health Informatics Standardization gevormd.</p> <p>NEN verzorgt het secretariaat van CEN/TC 251. Voorzitter is Kees Molenaar, VWS Markt en consument.</p>
42	Grensoverschrijdende interoperabiliteit van elektronische recepten en patientgegevens (epSOS)	<p>epSOS (Smart Open Services for European Patients) voorheen bekend als S.O.S is een pilot van de Europese Commissie en bevat activiteiten aangaande "patient summary" and "ePrescription". 27 partijen uit twaalf landen doen mee. De pilot wordt gefinancierd vanuit het Competitiveness and Innovation Programme (CIP). De pilot loopt drie jaar vanaf 1 juli 2008. In deze pilot zit ook een elektronische identificatiecomponent.</p> <p>Vanuit Nederland wordt deelgenomen door het Ministerie van VWS, gedelegeerd aan NICTIZ.</p>

Bijlage A   Verantwoording onderzoek

In deze bijlage wordt het onderzoek toegelicht. Achtereenvolgens worden de scope, de werkwijze en de wijze van presenteren toegelicht.

Scoping

In de voorbereidingsfase van het onderzoek is gebleken dat een dekkende en volledige scopebepaling en afbakening van het onderzoeksdomein zeer ingewikkeld is. De activiteiten van het Forum en College strekken zich uit in de breedte van het kabinetsbeleid. De te onderzoeken objecten zijn talrijk en de impact van ontwikkelingen niet altijd goed te overzien.

Stuurgroep, opdrachtgever en projectverantwoordelijken hebben een aantal criteria opgesteld om te bepalen of een ontwikkeling wel of niet binnen de scope is. Hierbij is vastgesteld dat – zeker in de beginfase van het onderzoek – bij die bepaling de intuïtie van de onderzoekers een zekere rol mag spelen. Door het doorlopen van een onderzoekscyclus, en de daarin aangebrachte evaluatiemomenten, wordt het instrument steeds verfijnder en zal intuïtie in toenemende mate plaatsmaken voor feitelijke relevantiebepaling aan de hand van de gestelde criteria. Die criteria worden in 2.1.2 nader genoemd.

Onderzoeksobject

Het gaat in dit onderzoek primair om de volgende onderwerpen:

- ◆ Standaarden op het gebied van *informatie-uitwisseling* die bevorderend zijn voor het beleid van het kabinet op het gebied van de verbetering van de overheidsdienstverlening door versterken van de interoperabiliteit tussen overheid onderling, overheid en burgers en overheid en bedrijven;
- ◆ Daarnaast *standaarden* waarmee het Kabinet rekening moet houden omdat ze een gevolg zijn van een beleid vanuit de Europese Commissie (Digitale agenda) dan wel omdat ze vanuit internationale gemeenschappen “over ons heen komen”. Hierbij worden in ieder geval ook de ontwikkelingen meegenomen over standaarden die op de lijsten van het Forum staan, waarover uitspraken zijn gedaan (UBL vs CII, WDO, SEPA) en die in behandeling zijn;
- ◆ Ontwikkelingen op het gebied van *semantische interoperabiliteit* (modellen, methoden).

Daarnaast worden ontwikkelingen meegenomen die binnen het afgebakende domein liggen (zie werkwijze) en, doordat zij voldoen aan de criteria ter toetsing, van belang lijken voor het Forum.

Afbakening

De volgende gebieden vallen binnen de afbakening:

- ◆ Relevante activiteiten van standaardisatieorganisaties: ISO, CEN, UN CEFACT, ETSI, W3C, IEEE, IETF, OASIS, ECMA International, OMG;
- ◆ Activiteiten van door de Europese Commissie medegefinancierde Large Scale Pilots die gericht zijn op de bevordering van interoperabiliteit. Via deze projecten werkt de Europese Commissie, samen met lidstaten, aan de interoperabiliteit van een aantal voorzieningen door deze met onderzoeksgelden te stimuleren.
- ◆ Nieuwe EU regelgeving/richtlijnen ten aanzien van interoperabiliteit en harmonisatie. Hierbij wordt gekeken naar:
  - Generieke ontwikkelingen gerelateerd aan het e-overheidsbeleid van de Europese Unie, in het bijzonder de activiteiten van ISA (opvolger van het IDABC programma), DG INFOSOC en DGIT;
  - Sectorale (harmonisatie)ontwikkelingen met een generieke uitstraling. Hierbij kan gedacht worden aan ontwikkelingen zoals de dienstenrichtlijn, INSPIRE etc.. Hiervoor wordt in de breedte vinger aan de pols gehouden bij Europese ontwikkelingen. De werkplannen van de Europese Commissie, de wetgevingsplannen zijn hierin leidend.

Criteria voor opname

De volgende criteria worden in eerste aanzet gehanteerd ter verfijning van de definitie van het onderzoeksobject:

- ◆ of de ontwikkeling infrastructureel van aard is en dus over sectoren heen van belang is;
- ◆ of de ontwikkeling raakt aan belangen van politiek-strategische aard en/of marktverhoudingen;
- ◆ of de ontwikkeling in Nederland een "eigenaar" kent;
- ◆ of de ontwikkeling relatie heeft met de interoperabiliteitsagenda waaronder de lijst open standaarden, en de Nederlandse (NUP) basisvoorzieningen;
- ◆ de te verwachten impact van de ontwikkeling in Nederland;
- ◆ Internationaal karakter.

Voorts zijn er technisch-inhoudelijke criteria te benoemen:

- of de ontwikkeling daadwerkelijk standaardisatie betreft en niet slechts technologische – of marktontwikkeling;
- of de ontwikkeling te maken heeft met één van de volgende inhoudsaspecten: interoperabiliteit, semantiek, standaardisatie-omgeving, authenticatie, identificatie, documentuitwisseling en –beheer en basisvoorzieningen.

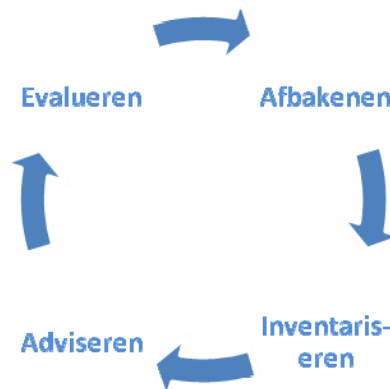
Het gaat *niet* om de volgende onderwerpen:

- ◆ standaarden die niet gaan over informatie uitwisseling zoals eisen aan IT software;
- ◆ open source.

Werkwijze

Het plan van aanpak is voor alle drie de rapportages gelijk. De internationale verkenningen worden in goed overleg met de opdrachtgever uitgevoerd. Dit betekent regelmatig overleg met de opdrachtgever en vaste momenten voor afstemming met de stuurgroep (zie bijlage).

De volgende cyclus is leidend geweest bij het onderzoek. Iedere rapportage komt tot stand door eerst af te bakenen, inclusief het finslijpen van de scope, in een dialoog met opdrachtgever en stuurgroep. Wat valt binnen de scope van het onderzoek en waar ligt bijzondere interesse van het Forum, of College. Vervolgens worden ontwikkelingen geïnterviewd via desk research en het aftasten van formele en informele netwerken. Op basis hiervan wordt een aantal onderwerpen nader verkend, en wordt op een aantal relevante onderdelen inhoudelijk geadviseerd. Na de bespreking in Forum en eventueel College wordt door de stuurgroep, opdrachtgever en adviseurs geëvalueerd.

Inventariseren

De inventarisatie vindt plaats door middel van desk research en de inzet van het netwerk.

Verkennen

De ontwikkelingen die door de Stuurgroep van voldoende belang worden geacht, worden nader verkend. Daarbij worden de Nederlandse betrokkenheid – en in het bijzonder die vanuit overheidsprogramma's -, "probleemeigenaren", en de voornaamste actoren nader benoemd. Ook wordt de relevantie voor het Forum en College nader bepaald.

Adviseren

De ontwikkelingen die van bijzonder belang worden geacht, en daarmee worden geprioriteerd, worden voorzien van een advies. Het belang van een ontwikkeling kan zowel positief als negatief zijn. De ontwikkeling kan kansen bieden voor Nederland maar het kan ook bedreigend zijn omdat een andere standaard/beleidslijn lijkt te worden geïntroduceerd dan in Nederland wenselijk of operationeel.

De aanbevelingen geven aan of de ontwikkeling in het College moet worden gebracht en zo ja met welk advies. Het kan ook zijn dat een ontwikkeling niet in het college wordt gebracht maar dat het Forum of het Bureau Standaardisatie zelf actie onderneemt door partijen op een ontwikkeling te attenderen.

Evalueren

Nadat het rapport door het Forum is besproken vindt een tussentijdse evaluatie plaats. De evaluatie beziet de ontvangst van het rapport en in het bijzonder het gegeven advies. Daarnaast worden de scope en relevantie van de gesignaleerde ontwikkelingen besproken.

De evaluaties worden gebruikt om de rapportages en de diepgang daarvan te controleren en waar nodig afspraken te maken over het aanpassen daarvan.

Wijze van presenteren

Het onderzoek zal tal van ontwikkelingen opleveren die op verschillende manieren van belang kunnen zijn voor het Forum. De ontwikkelingen worden zoveel mogelijk gegroepeerd volgens "dossiers".

Het onderzoek gaat slechts de diepte in op die onderwerpen die in samenspraak met de stuurgroep en opdrachtgever als zodanig zijn aangemerkt. Hierdoor ontstaan er ontwikkelingen met verschillend gewicht:

- ◆ *Signaleren* – Ontwikkelingen die relevant lijken voor het Forum en College en die wel of niet belegd zijn in de Nederland. Ontwikkelingen kunnen ook historisch zijn. Over deze ontwikkelingen wordt het minst uitgebreid gerapporteerd;
- ◆ *Verkennen* – Ontwikkelingen die relevant zijn voor het Forum en College maar waarvan de impact nog onduidelijk is of waarvan nog niet zeker is dat ze goed belegd zijn in Nederland;
- ◆ *Adviseren* - Ontwikkelingen die relevant zijn voor het Forum en College met impact op standaardisatie en interoperabiliteit in Nederland en waarvan het lijkt dat ze niet belegd zijn in Nederland.

Bijlage B   Aanleiding en opdracht

Aanleiding

Onderdeel van de taak van het Forum Standaardisatie is om internationale ontwikkelingen op het gebied van open standaarden en interoperabiliteit in kaart te brengen, te volgen en te duiden. Op basis hiervan adviseert het Forum het College Standaardisatie over de relevantie van deze activiteiten voor Nederland, en vertegenwoordigt het College Standaardisatie het Nederlandse standpunt in internationaal verband.¹

Om aan dit onderdeel van haar taak invulling te geven heeft het Forum Standaardisatie een Internationaal werkplan 2010. Het Forum bouwt hierbij voort op de Internationale verkenning die in 2009 is uitgevoerd en waarbij een schets is opgesteld van de belangrijkste ontwikkelingen, en een netwerk van buitenlandse counterparts is ontsloten. Ten opzichte van de verkenning van 2009 wordt in 2010 meer diepgang gezocht. Om hieraan invulling te geven suggereert het Forum dat samenwerking wordt gezocht met een Internationaal georiënteerde standaardisatieorganisatie.

In dit kader heeft het Forum Standaardisatie aan Het Expertise centrum gevraagd een offerte uit te brengen. Het Expertise Centrum doet dit samen met NEN, het nationale normalisatie-instituut met een uitgebreid formeel en informeel standaardisatie-netwerk op nationaal, Europees (o.a. CEN, CENELEC en ETSI) en wereldwijd (o.a. ISO, IEC en ITU) niveau.

De samenwerking van HEC en NEN biedt de unieke combinatie van kennis van het standaardisatiedomein van binnenuit, kennis van de e-overheid in Nederland en het overzicht en netwerk op Europees niveau van zowel e-overheid- als ICT ontwikkelingen met een brede uitstraling.

Opdrachtformulering

- a) *Inventariseer de ontwikkelingen binnen belangrijke organisaties op het gebied van interoperabiliteit en standaarden en;*
  - b) *adviseer het Bureau wat de actie van het Forum Standaardisatie binnen deze*
-

¹ Instellingsbesluit College en Forum Standaardisatie, Staatscourant 7 april 2006, nr. 70, pag. 8

ontwikkelingen moet zijn. Doe dit in de vorm van een drietal rapportages in de periode van 5 augustus 2010 tot 1 november 2011.

Eindverantwoordelijk is de heer Nico Westpalm van Hoorn, voorzitter van de stuurgroep Internationale Verkenning en voorzitter van het Forum Standaardisatie. Opdrachtgever is de heer Joris Gresnigt van het Bureau Forum Standaardisatie. Opdrachtnemer is de heer Evert-Jan Mulder, hoofd Europa Unit van Het Expertise Centrum (HEC). Opdrachtverantwoordelijk is de heer Nathan Ducastel (HEC) in nauwe samenwerking met de heer Jelte Dijkstra (NEN).

Referentiekader

Leidraad voor het werk van het Forum en College Standaardisatie is de interoperabiliteitsagenda die aansluit op het Nationaal Uitvoeringsprogramma (NUP). Ook de NUP voorzieningen hebben de bijzondere aandacht van het Forum en College.

Het signaleren van relevante ontwikkelingen zoals die vallen binnen de organisatorische en inhoudelijke scope, vereist een brede blik. Niet alleen directe e-overheid ontwikkelingen worden gevraagd maar ook ICT ontwikkelingen en 'sectorale' ontwikkelingen met een bredere impact. HEC voert sinds enkele jaren een EU-monitor uit voor de Manifestgroep. Deze richt zich op e-government, e-dienstverlening en ICT ontwikkelingen. NEN houdt de ontwikkelingen op het gebied van standaardisatie nauwlettend in de gaten; dit is haar primaire taak. In de normcommissies van NEN bespreken Nederlandse belanghebbenden deze ontwikkelingen en bereiden een geconsolideerd Nederlands standpunt voor. Dit proces is een schat aan informatie die relevant is voor het Forum. De bevindingen van de HEC monitor en NEN worden gebruikt als input en inhoudelijk denkkader voor deze opdracht.

De diepgang die het Forum Standaardisatie voorstaat voor deze internationale verkenning, kan alleen worden bereikt met een grondige kennis van de Nederlandse e-overheid. Deze kennis is nodig om de relaties te leggen met de internationale ontwikkelingen en deze te duiden. Alleen dan kan zinvol worden aangegeven welke Nederlandse partijen betrokken moeten zijn bij een bepaalde ontwikkeling en welke rol het Forum standaardisatie kan spelen. Om het functioneren van de Nederlandse e-overheid te doorgronden zijn een aantal basisdocumenten leidend, het betreft:

- ◆ het Nationaal Uitvoeringsprogramma dienstverlening en e-overheid (NUP);
- ◆ Nederlandse Overheid Referentie Architectuur (NORA), in het bijzonder NORA 3.0 (strategisch katern);
- ◆ ICT agenda 2008-2011;
- ◆ Lijst Open Standaarden;
- ◆ Nederland Open in Verbinding;
- ◆ BurgerService Code;
- ◆ Informatie op Orde.

Bijlage C Afstemming opdrachtgever en stuurgroep

Wat	Wanneer	Met wie
Overleg opdrachtgever	20 augustus: Scope en opdracht 1 September: Stuurgroep 14 september: Stuurgroep 27 september (telefonisch): concept rapport	Projectteam en opdrachtgever
Contactmomenten Stuurgroep Internationale Verkenning	1 September 2010 (Kick-off: afbakening en context opdracht) 14 September 2010 <ul style="list-style-type: none"> ◆ Eerste bevindingen, ◆ afspraken over verhouding drie rapporten; ◆ keuze benoemen dossiers; Toewijzing ontwikkelingen naar Signaleren, verkennen adviseren. 27-29 september <ul style="list-style-type: none"> ◆ Schriftelijke commentaar rond concept rapport 	Stuurgroep, opdrachtgever en projectteam